

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Bakalářská práce

Barbora Kalvachová

Migrace afrických fotbalistů do Evropy

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Migrace afrických fotbalistů do Evropy“ vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne .....

.....

Barbora Kalvachová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Mgr. Barboře Frličkové za cenné rady a připomínky, vstřícnost, trpělivost, ochotu, čas a vlídný přístup, který věnovala mně a mé práci. Chtěla bych také poděkovat své rodině a přátelům za podporu a trpělivost, kterou se mi od nich dostalo.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Barbora KALVACHOVÁ**
Osobní číslo: **R190506**
Studijní program: **B0588A330001 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Téma práce: **Migrace afrických fotbalistů do Evropy**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zabývá migrací afrických fotbalistů do Evropy. Cílem práce je zjistit příčiny migrace fotbalových hráčů do Evropy, dále popsání historických a sociálních aspektů i uvedení fotbalu jako celosvětového fenoménu. Bakalářská práce také porovnává migraci afrických fotbalistů s migrací fotbalových hráčů z Asie či Jižní Ameriky. Poslední část práce je věnována systému v České republice, jak se tady takovým hráčům zde daří a jaké mají úspěchy.

Rozsah pracovní zprávy: **10 – 15 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

AKINDES, Gerard a Matthew KIRWIN. 2007. Football Academies and the Migration of African Football Labor to Europe. *Journal of Sport & Social Issues* 31(2), pp. 143-161.
BANKS, Martin. 2009. Football Federations Around The Globe –A Look At The World Of Football. *Sportslens* [online]. Dostupné z: <https://sportslens.com/football-federations/21388/>
ESSON, James. 2015. Better Off at Home? Rethinking Responses to Trafficked West African Footballers in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 41(3), pp. 512-530.
KIRWIN, Matthew a Raffaele POLI. 2006. Migrations and Trade of African Football Players: Historic, Geographical and Cultural Aspects. *Africa Spectrum* 41(3), pp. 393-414.
WOLTER, Marco. 2019. Migrating for football: The harsh reality behind the dream. *INFOMIGRANTS* [online]. Dostupné z: <https://www.infomigrants.net/en/post/19733/migrating-for-football-the-harsh-reality-behind-the-dream?fbclid=IwAR2iz42pQLKMswCx0xhwJE4x5utCXUYLDXVvwuS1bj-tm09rd7FqwuzFKw>.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Barbora Frličková**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 27. dubna 2021
Termín odevzdání bakalářské práce: 22. dubna 2022

L.S.

---

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

---

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 12. května 2021

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá migrací afrických fotbalistů do Evropy. Cílem práce je zjistit příčiny migrace afrických fotbalových hráčů do Evropy a uvedení fotbalu jako celosvětového fenoménu. Práce dále zahrnuje popsání historických aspektů, současnou situaci a obchodování ve fotbale. Bakalářská práce popisuje data a regulaci hráčů a vyzdvihuje fungování fotbalových akademií. V neposlední řadě porovnává migraci afrických fotbalistů s migrací fotbalových hráčů z Latinské Ameriky.

Klíčová slova: migrace, fotbal, fotbalová migrace, FIFA, naturalizace, Afrika

Abstract

This bachelor's thesis deals with the migration of African football players to Europe. The aim of the thesis is to find out the reason of the migration of African football players to Europe and to introduce football as a global phenomenon. The work also includes a description of historical aspects, the current situation and trading in football. The bachelor thesis also describes the data and regulation of players and highlights the functioning of football academies. The last part of the thesis, it compares the migration of African football players from Africa with the migration of football players from Latin America.

Keywords: migration, football, football migration, FIFA, naturalization, Africa

Seznam zkratek

AFC	Asijská fotbalová konfederace
CAF	Konfederace afrického fotbalu
CONCACAF	Konfederace fotbalové asociace Severní, Střední Ameriky a Karibiku
CONMEBOL	Jihoamerická fotbalová konfederace
EU	Evropská unie
ESD	Evropský soudní dvůr
FA	Fotbalová asociace
FFF	Francouzská fotbalová federace
FIFA	Mezinárodní federace fotbalových asociací
OFC	Fotbalová konfederace Oceánie
UEFA	Unie evropských fotbalových asociací
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
URBSFA	Belgická fotbalová asociace
RPA	Předpisy pro hráčské agenty
RSTP	Předpisy o postavení a přestupech hráčů

Obsah

Úvod.....	10
Cíle a metody práce.....	12
1 Geografie sportu a fotbal.....	13
1.1 Geografie sportu.....	13
1.2 Fotbal.....	13
1.2.1 Historie fotbalu.....	14
1.2.2 Globální rozšíření fotbalu.....	16
1.2.3 Fotbal v současnosti	19
1.2.4 FIFA	20
2 Africký fotbal	22
2.1 Africký fotbal	22
2.2 Historie afrického fotbalu.....	22
2.3 MS ve fotbale 2010	23
3 Fotbalová migrace	25
3.1 Migrace	25
3.2 Fotbalová migrace	25
3.3 Obchodování ve fotbale	27
3.3.1 Jean Marc Bosman a jeho případ	28
3.3.2 Nelegální migrace	29
3.3.3 Naturalizace fotbalistů.....	30
3.4 Migrace fotbalových hráčů z Afriky	31
3.4.1 Data a regulace	34
3.4.1 Příklady afrických fotbalistů v evropských reprezentacích.....	37
3.4.2 Fotbalové akademie.....	39
3.4.3 Kam afričtí fotbalisté nejčastěji směřují.....	40
3.5 Determinanty fotbalové migrace	40
3.6 Důsledky fotbalové migrace z Afriky	42
3.7 Ženy a fotbalová migrace	43
3.8 Porovnání migračních toků z Afriky s fotbalovou migrací z LA.....	43
Závěr	46
Seznam použité literatury.....	48

Úvod

Fotbal se v posledních dvou dekáдах stal neodmyslitelným fenoménem, který má po celém světě nadměrně fanoušků. Z původní hry, která sloužila jako zábava a aktivita k vyplnění volného času, se stal nedílnou součástí našich každodenních životů, a především milionů hráčů a fanoušků po celém světě, kteří plní stadiony. Stal se tak vládcem na trhu ekonomiky, s velkým objemem peněz a pravidly stanovenými jeho hlavním řídicím orgánem FIFA. S narůstajícím zájmem o fotbal se zvyšovala i migrace profesionálních hráčů, jež se stala za posledních dvacet let důležitým, nepřehlédnutelným a narůstajícím tématem. Především tedy migrace fotbalových hráčů z rozvojových zemí, které nemají uzpůsobené takové podmínky především, jak pro každodenní žití, tak i pro rozvíjení se ve fotbale. I to je jeden z důvodů, proč jsem si vybrala zrovna toto téma, dalším je, že pocházím z fotbalové rodiny a odmala žiji ve fotbalovém prostředí, plném i afrických hráčů. Migrace afrických hráčů do Evropy je nejfrekventovanější cestou a způsobem, jak si mladí fotbalisté opouštějící svou mateřskou zemi mohou splnit svůj největší sportovní sen anebo se ho nadobro vzdát.

První část bakalářské práce se věnuje geografii sportu a uvedení fotbalu v jeho celosvětovém měřítku s popisem stručné historie. Od počátků fotbalu v čínské civilizaci, globální rozšíření z jeho mateřské země Anglie do Afriky, Asie a Latinské Ameriky, až po jeho fungování v současnosti v čele s jeho řídicím orgánem FIFA. FIFA je vrcholem fotbalového světa, pod kterou spadá šest regionálních rozdělení, která řídí jednotlivé kontinenty. Druhá část práce se zabývá Africkým fotbalem a jeho historickým původem, který spadá do poloviny 19. století. Dále je zde popsána největší sportovní událost, která se kdy na africkém kontinentu konala. MS ve fotbale 2010 přinesla jak pozitivní, tak negativní důsledky nejen pro Jihoafrickou republiku, ale i celý kontinent. Jsou zde shrnuty dva důležité programy, které pomohly ke zlepšení podmínek pro fotbal v celé Africe.

Třetí a stěžejní část této práce je rozdělena na osm podkapitol. První popisuje lidskou migraci a její příčiny, druhá část shrnuje fotbalovou migraci a globalizaci trhu s fotbalisty, jejíž důležitou součástí je obchodování ve fotbale, jeho podmínky a pravidla. Nepostradatelnou součástí této kapitoly je *Bosmanův* případ, díky kterému se zahraniční hráči mohou svobodně pohybovat. Druhá část této kapitoly popisuje nelegální způsob obchodování ve fotbale, tzv. „*trafficking*“. Třetí část popisuje proces, při kterém mladí fotbalisté získávají občanství. Nejdůležitější částí, je čtvrtá podkapitola fotbalové migrace a tou je migrace afrických fotbalistů do Evropy, ve které je nejprve všeobecně popsán systém této migrace a je zde

zmíněná i Ghana, která hraje důležitou roli ve fotbalové migraci. V další podkapitole jsou analyzována data fotbalové migrace z Afriky a také regulace těchto hráčů. Následují příklady afrických hráčů v evropských reprezentacích, hlavně z posledních dvou Mistrovství světa 2018 a 2022. Následující podkapitola popisuje systém fotbalových akademií, které jsou rozdělené do čtyř kategorií, na ně navazují údaje, kam nejčastěji hráči směřují. Podstatnou částí jsou determinanty fotbalové migrace, které se dělí na tři hlavní, následují důsledky fotbalové migrace, ženy a fotbalová migrace a v neposlední řadě porovnávací analýza migračních toků z Afriky s fotbalovou migrací z Latinské Ameriky.

Cíle a metody práce

Jak již bylo zmíněno, cílem této bakalářské práce je zmapovat migraci afrických fotbalistů do Evropy a zjistit její příčiny. Práce se pokusí zodpovědět na následující otázky:

1. Jaká je hlavní příčina migrace afrických fotbalistů do Evropy?
2. Jaké jsou nejčastější migrační trasy afrických fotbalistů?
3. Jaký dopad má „*trafficking*“ na fotbalovou migraci?

Práce je zpracována na základě literární rešerše odborné literatury k danému tématu. Vzhledem k velké absenci zdrojů v českém jazyce, jsem čerpala pouze ze zahraničních zdrojů, převážně anglických odborných článků, knižních publikací a z databází elektronických zdrojů. Cizí názvy a termíny jsou v textu označeny kurzívou. Odkazy na literaturu jsou uváděny v textu v závorce a kompletní seznam použité literatury, uspořádaný podle abecedy, se nalézá na konci této bakalářské práce.

1 Geografie sportu a fotbal

1.1 Geografie sportu

Geografie sportu je často považována za studium prostorových rozdílů při provozování různých sportů a dopadu, které mají sportovní aktivity na krajinu (Bale, 2002). Sport se skrze svou organizaci, formami projevu a díky své vybudované specifické infrastruktuře, stal obecně nedílnou součástí společnosti. Rozdíly jsou kvantitativní i kvalitativní povahy, jejichž hodnota je generována mírou zapojení každého aktéra jako součást celé společnosti. Účinky prostorového provozování sportovních aktivit jsou extrémně rozmanité, s širokou viditelností v ekonomické, sociální, kulturní nebo lékařské oblasti a které lze provozovat na místní, regionální, národní nebo mezinárodní úrovni. Studie prostorové analýzy sportu mají v mnoha případech multidisciplinární charakter tím, že doplňují a upevňují vědecké snažení o problémy a metody specifické pro jiné oblasti. (Ilies, Dehoorne, et al., 2014)

Používáním určitých geografických metod a nástrojů k přibližování se sportu, který je nejpobulárnější oblastí na Zemi, společnost těží. Na jedné straně z mimořádně užitečných informací týkajících se prostorového rozměru sportovního odvětví nebo sportu obecně a na straně druhé z vědeckých odborných znalostí odkazujících na podpurné přírodní a antropické prvky pro provozování sportovních aktivit. Za těchto okolností sportovní hnutí, diverzifikované jako typ a forma, vytváří místní, regionální nebo celosvětové aktivity, které díky manifestačnímu způsobu a umístění přinášejí prospěch a rozvoj pro lidskou společnost. (Maguire, 2014)

1.2 Fotbal

Fotbal, také nazývaný asociační fotbal nebo „*soccer*“, je hra, ve které se dva týmy o 11 hráčích snaží dostat míč do branky za použití jakékoli části těla, kromě rukou a paží. S míčem smí manipulovat pouze brankář a může tak učinit pouze v pokutovém území kolem branky. (Reilly, 2008) Fotbal je jedním z nejpobulárnějších sportů na světě, má nejvyšší televizní sledovanost ve sportu, hlavně ve velké části Evropy, Jižní Ameriky, Afriky a Blízkého východu. Fotbal se hraje téměř ve všech státech na planetě. Tento sport má obrovskou mezinárodní fanouškovskou základnu, kdy diváci plní stadiony po celém světě. Celosvětově hraje asociační fotbal přes 250 milionů hráčů ve více než 200 zemích (Eisenberg, 2006).

1.2.1 Historie fotbalu

Počátky fotbalu lze vysledovat u téměř každé civilizace po celém světě. Přesto, že nejstarší formy tohoto sportu a platná pravidla se mohou radikálně lišit od dnešní moderní praxe, pro rekreační nebo rituální účely je, jak naznačují archeologické důkazy, prakticky tak starý jako civilizace sama. (Murray, 1998) Mezi komplexními společnostmi pocházejí nejstarší záznamy o hře z čínské civilizace. David Goldblatt (2006) ve své knize „*Míč je kulatý*“ poskytuje ucelenou historii hry od jejích počátků, o nichž se domnívá, že s největší pravděpodobností mají původ ve starověké Číně, až po příchod moderního fotbalu v Číně. *Caju*, což v překladu znamená kopací míč, je hra velmi podobná modernímu fotbalu a byla široce praktikována během dynastie Han (206 př.n.l.). *Caju* se hrálo pomocí koženého míče naplněného peřím nebo kožešinou a předpokládá se, že se objevil již ve třetím tisíciletí před našim letopočtem. Bylo zde vyznačené hřiště a dva týmy se pokoušely skórovat přes branky umístěné na opačných koncích hřiště. Branka měla dvě bambusové tyče držící hedvábnou síť s malým otvorem uprostřed. I když tuto hru hojně hrála císařská rodina, byla oblíbená zejména mezi armádními příslušníky, protože se stala nejen rekreační činností, ale především vojenským výcvikovým prvkem. (Goldblatt, 2006) Technické a taktické změny ve způsobu, jakým se hra hrála, byly zaznamenány během následujících dynastií Tang (618–907 n.l.) a Song (960–1279). Hráči se přizpůsobili lehčímu a snáze ovladatelnému dutému míči, což umožnilo stylizovanější způsob hry. V Japonsku se ve středověku hrála hra s názvem *Kemari*, která se podobala čínskému *Caju*. (Eisenberg, 2006) Utkání *Kemari* se hrálo na špinavém hřišti označeném čtyřmi stromy umístěnými na každém rohu hřiště. *Kemari* se stala stylizovanější hrou než její čínský předchůdce a také se stala důležitým koníčkem vládnoucí elity ve středověkém Japonsku. Hra zůstala populární a široce hraná přibližně šest století. V době, kdy vlna industrializace zasáhla Japonsko, začalo *Kemari* rapidně klesat jak v popularitě své praxe, tak i ve významu ve společenském životě japonské vládnoucí elity. Navzdory imperiální snaze udržet hru při životě, *Kemari* do konce druhé světové války prakticky zmizel. (Goldblatt, 2006)

Lidové fotbalové hry 14. a 15. století, které se obvykle hrály o masopustu nebo Velikonocích, mohly mít svůj původ v pohanských obřadech plodnosti oslavujících návrat jara. Byly to bouřlivé záležitosti. Když vesnice soupeřila s vesnicí, kopala, házela a nosila dřevěný nebo kožený míč (nebo nafouknutý zvířecí měchýř) přes pole a přes potoky, úzkými branami a užšími ulicemi, zapojili se všichni. Jak muži, tak i ženy, dospělí, děti, bohatí a chudí, laici a duchovní. Chaotická soutěž skončila, když se některému zvláště robustnímu nebo zručnému

vesničanovi podařilo poslat míč portálem farního kostela protější vesnice. Když se lidový fotbal omezil na jednu jedinou vesnici, strany byly obvykle tvořeny ženatými a nesezdanými, což je rozdělení, které naznačuje původ hry v rituálu plodnosti. (Goulstone, 2007)

V renesanční Itálii se drsným sportem lidového fotbalu stalo *calcio*, hra oblíbená mezi módními mladými aristokraty, kteří ji přeměnili ve vysoce formalizovanou a podstatně méně násilnou zábavu hranou na ohraničených pravoúhlých prostorech rozmístěných na městských náměstích. Verze lidového fotbalu přežily ve Francii a Británii až do počátku 20. století. I když se všechny moderní fotbalové sporty vyvinuly ze středověkého lidového fotbalu, pocházejí spíše přímo z her hraných na školních dvorech než na návsi nebo na otevřených hřištích. Institucionálním základem pro nejrozšířenější z těchto nových her byl Anglický fotbalový svaz (1863). Odkazy na „asociační fotbal“ byly brzy zkráceny na „fotbal“. (Eisenberg, 2006)

Moderní fotbal vznikl v Británii v 19. století. Už před středověkem se ve městech a na vesnicích hrály tehdejší fotbalové hry, podle místních tradic a bez žádných pravidel. Industrializace a urbanizace, které omezily množství volného času a prostoru, podkopaly status hry od počátku 19. století. Fotbal byl však přijat jako zimní hra mezi rezidenčními domy na veřejných školách. Každá škola měla svá vlastní pravidla, některé umožňovaly omezenou manipulaci s míčem a jiné ne. V roce 1877 se asociace Velké Británie dohodly na jednotném kodexu, soutěžilo 43 klubů a počáteční dominance londýnských klubů se zmenšila. Průměrná návštěvnost v Anglii v roce vzrostla mezi roky 1888 až 1985 ze 4 600 na 13 200 návštěvníků. V roce 1905 dosáhla 23 100 diváků při vypuknutí první světové války. (Mason, et al., 2023) Přední kluby začaly vybírat vstupné od diváků již v 70. letech 19. století. Hráči z dělnické třídy a severoanglické kluby hledali profesionální systém, který by jim částečně poskytoval nějakou finanční odměnu. Otázka profesionality dosáhla krize v Anglii v roce 1884, kdy FA (Fotbalová asociace) vyloučila dva kluby za použití profesionálních hráčů. Platby hráčů se však v té době staly takovou samozřejmostí, že FA nemělo jinou možnost než tuto praxi o rok později schválit. Důsledkem bylo, že se do popředí dostaly severské kluby se svou velkou základnou fanoušků a schopností přilákat lepší hráče. (Armstrong, Giulianotti, 2004)

Profesionalita také způsobila další modernizaci hry prostřednictvím zřízení fotbalové ligy, která umožnila spoustě předních týmů systematicky mezi sebou soutěžit od roku 1888. Pozdější národní ligy v zámoří následovaly britský model, který zahrnoval ligové šampionáty a alespoň jednu každoroční pohárovou soutěž. Liga byla vytvořena v Nizozemsku v roce 1889, ale profesionalita přišla až v roce 1954. Německo dokončilo svou první sezónu národního

mistrovství v roce 1903, ale Bundesliga, komplexní a plně profesionální národní liga, se vyvinula až o 60 let později. Ve Francii, kde byla hra představena v 70. letech 19. století, začala profesionální liga až v roce 1932, krátce poté, co byla profesionalita přijata v jihoamerických zemích Argentině a Brazílii. (Mason, 2023)

1.2.2 Globální rozšíření fotbalu

Globální rozmach fotbalu se odehrál v době, kdy kulturní, politická a ekonomická nadvláda nad britským impériem neměla ve světě obdobu. Dominantní postavení Británie v oblasti obchodu a vojenských technologií umožnilo přímou správu nad mnoha jejími koloniemi a zároveň vykonávalo nepřímou kontrolu nad značným počtem svobodných zemí po celém světě. Fotbal se pak stal nejznamenitějším britským produktem exportu, produktem, který v britské honbě za světovou nadvládou přeplul oceány, kratochvílí, která brzy dobyla svět díky své nesmírné popularitě a přitažlivosti. (Poli, 2010)

Export fotbalu z Anglie do světa probíhal prostřednictvím tří hlavních odtoků: 1) prostřednictvím imperiálních vazeb; 2) prostřednictvím misionářů a prostřednictvím obchodních spojení (Darby, 2002, Murray, 2005). Nejúčinnějšími cestami pro expanzi fotbalu na konci 19. a na počátku 20. století byly obchodní styky, a to spíše imperiální (Giulianotti, 2004).

Afrika

V Africe byla hra jednoznačně dědictvím evropského kolonialismu. Při zavádění hry na kontinent sehrály významnou roli koloniální vazby a také evropský vzdělávací systém. Pro africkou elitu byly zřízeny školy, které si díky kulturní imitaci svých koloniálních pánů mohly dovolit vyšší společenské postavení. Účast ve fotbale proto závisela na konkrétních kontaktech s evropskými osadníky vedoucích k vývoji hry v elitářskou praxi. Později také dělnické obyvatelstvo mohlo hrát tuto hru v důsledku kontaktu s novými osadníky a obchodníky v městských centrech.

Práce misionářů jak na africkém kontinentu, tak v nejdlejších koutech britského impéria byla také životně důležitou silou pro šíření fotbalu. V Africe bylo cílem církve civilizovat domorodé obyvatelstvo nejen prostřednictvím vzpěry křesťanského náboženství, ale také praktikováním jiných západních hodnot, jako jsou hry, do nichž byl zahrnut i fotbal. Tento faktor měl zůstat klíčový pro rozlišování fotbalu po celém kontinentu, protože hra byla vnímána

jako hra mající edukativní a civilizační vlastnosti, což jsou obě základní hodnoty misionářské křížové výpravy. (Darby, 2002)

Evropa

V Evropě se hra velmi rychle a úspěšně rozšířila z velké části díky obchodníkům a především studentům, kteří se vrátili do svých zemí původu s míčem a písemnými kopiemi pravidel hry. Ve Švýcarsku byly první fotbalové kluby založeny britskými učiteli a žáky již v 60. letech 19. století. *Grasshoppers*, nejpopulárnější švýcarský tým, byl založen anglickými studenty v roce 1876, v roce, který byl také svědkem založení nejpopulárnějšího dánského týmu: KB Kodaň. Nizozemec *Pier Mulier*, který studoval v Anglii, založil v roce 1879 v Holandsku první klub *Haarlemse FFC*. Ve Švédsku hru představili skotští dělníci v *Gotemborgu* a dalších přístavech pro stavbu lodí a v Norsku byl fotbal představen také prostřednictvím hlavních přístavních měst.

Ve Francii, fotbal, hru stejně populární jako ragby, hráli britští emigranti a místní francouzští studenti. (Vamplew, 2004) První klub založili v roce 1892 francouzští žáci vzdělaní v Anglii. V Německu, přestože hru hráli hlavně studenti a vysoké školy, byli britští cestovatelé a inženýři nechvalně známí při propagaci hry i při založení prvních fotbalových klubů, jako byl fotbalový klub Drážďany a *fussball-Club Britannia* v roce 1892.

Britský původ fotbalu však vyvolal nepříjemné reakce zejména mezi nacionalisty, stejně jako smíšené pocity a emocionální konflikt mezi stoupenci hry. Ve skutečnosti bylo mezi německými intelektuály z konce 19. století fotbal označován jako „anglická nemoc“ a bylo napsáno několik prací, které měly zdiskreditovat provozování tohoto sportu. V článku nazvaném „*Football Loutishness*“ od Karla Plancka se tvrdilo, že „*fotbal redukuje lidi na úroveň opic*“. Navzdory sílícímu odporu k tomuto sportu, fotbal se stal široce praktikován zejména mezi studenty v prvních desetiletích 20. století, pro které se hra prokázala jako mimořádně přitažlivá.

První tým, *Lisbon FC*, byl založen v roce 1875. Britští horníci inženýři podporovali hru v Baskicku ve Španělsku, kde byl v roce 1898 vytvořen první tým, *Athletic Bilbao*. V Madridu a Valencii byla hra podpořena prostřednictvím britského vojenského personálu, avšak v Barceloně byla hra nejvíce praktikována. *FC Barcelona*, hlavní tým katalánského regionu, založil v roce 1899 Švýcar *Joan Gamper*. Byl to tým, který se jako první skládal ze zahraničních hráčů. V Itálii, představili britští obchodníci a námořníci hru do Milána, Janova, Neapole a Turína (Guttman, 1994). První organizovanou hru zorganizoval italský podnikatel, který udržoval obchodní styky s Británií. V roce 1891 byl založen *Internazionale football club* a v

roce 1893 Janovský kriketový a fotbalový klub a první oficiální fotbalový tým byl založen v Janově. (Murray, 2005)

Ve střední Evropě se hra stala obzvláště populární díky koncentraci fotbalových klubů a vášnivých davů ve Vídni a Budapešti. Ve Vídni se početná britská komunita skládala z inženýrů, velkého diplomatického personálu, bank a obchodních společností, které výrazně podporovaly šíření hry napříč rakousko-uherským impériem. První zápas se odehrál v roce 1894 mezi Vídeňským kriketovým klubem a klubem tvořeným skotskými zahrádkáři barona *Rothschilda*. „Cvrčci“ se stali wienerským amatérem v roce 1911 a zahrádkáři se stali první Vídni, jak jsou známi dodnes. V roce 1897 byl *Der Challenge Cup* otevřen pro týmy ze všech koutů Impéria. (Goldblatt, 2006) V Rusku byl tento sport zaveden prostřednictvím velkých městských přístavů a v průmyslových oblastech a v roce 1912 vznikla Ruská fotbalová federace (Walvin, 2001).

Asie

Rozvoj fotbalu v Asii na konci 19. století byl důsledkem imperiálních závazků Britů v této části světa. Evropští kolonizátoři založili své elitní sporty v Číně již v roce 1843 a v roce 1879 se už v Šanghaji hrály fotbalové zápasy. V roce 1887 vznikl *Shanghai Football Club*, který v podstatě zahájil regionální, národní, dokonce i mezinárodní soutěže, jako je Mezinárodní pohár (1907), kde skotské týmy dominovaly ostatním týmům složeným z Angličanů, Němců, Francouzů a Portugalců.

V roce 1886 byl založen Hong Kong FC a o pár let později tento klub připravil soutěže mezi civilisty a vojenskými skupinami. Šanghajský fotbalový svaz bylo založen v roce 1910. Fotbal byl populární hlavně v Pekingu, kde se kromě Britů pravidelně účastnili i Američané, Francouzi a Rakušané. Misionáři, především v Africe, také hráli důležitou roli při přeměně místních lidí na křesťanství v Asii prostřednictvím používání tohoto sportu. (Murray, 2005)

Latinská Amerika

V Latinské Americe se kořeny fotbalu rozvinuly ve velkých městech mezi lety 1860 a 1880 (Galeano, 2003). Britský vliv na region, zejména na jih kontinentu, byl známý nejen kvůli intenzivním obchodním vztahům udržovaným mezi Jižní Amerikou a Británií, ale také kvůli významnému počtu britských migrantů, kteří se natrvalo usadili v regionu koncem 19. století (Walvin, 2001)

Fotbal se stal brzy nakažlivým fenoménem, jak mezi domorodci, tak mezi gentlemany tohoto regionu, především v Argentině a Uruguayi (Galeano, 2003). Fotbalová mánie Jižní Ameriky se brzy rozšířila od Argentiny, Brazílie a Uruguaye, až do Chile, Bolívie a Paraguaye. V Chile, kde byla britská přítomnost nejsilnější ze všech tří, byli námořníci zapojeni do šíření hry. (Armstrong, 1999)

1.2.3 Fotbal v současnosti

Tradičně je fotbal organizován následujícím způsobem. Každý klub má vývojový systém, kde si najde mladé talenty, které pak tráví čas a vydávají energii k rozvíjení svých dovedností a talentu tak, aby jednoho dne mohli hrát v první lize daného klubu organizace. Obvykle těmito talenty bývají domácí kluci, hlavně místní, a to kvůli pravidlu UEFA, které říká, že žádný tým nemůže vyřadit najednou více než tři cizí státní příslušníky. (Nesti, 2010)

Místní talenty zvyšují místní zájem, a tak když by hráči vypršela smlouva a on chtěl z klubu odejít, musel by požádat o přestup. Znamenalo by to, pro hráče možnost, že by mohl svůj talent propagovat jiným klubům, avšak má to háček. I kdyby si ho našel klub, který o něj má zájem, nemohl by automaticky do tohoto týmu. Muselo by dojít k dohodě sahající mezi novými a starými kluby. Nebyla by to dohoda o obchodu s hráči, ale o obchodu s penězi. Aby se hráč mohl pohybovat, tak se musel nový klub dohodnout na zaplacení přestupního poplatku do starého klubu, který sloužil ke kompenzování klubového času a energie vynaloženou na rozvoj hráče. Pokud by byla splněna dohoda, hráč by změnil klub. Pokud ne, hráč by buď rezignoval s původním klubem, nebo kdyby nechtěl, aby to udělal, mohl by být suspendován svým klubem. To se změnilo s *Bosmanovým* případem. (Binder, Findlay, 2012)

Fotbal, i když je to hra široce přijímaná a praktikovaná po celém světě, se také setkal s odporem, zejména ve svých počátcích. S výjimkou velkých mezoamerických kultur hra vyvolala nedůvěru a nepokoje mezi vládnoucími elitami, což vedlo k příležitostem k násilným a agresivním praktikám. Vzhledem k nedostatku nastavených pravidel a organizace se hra vzepřela zavedenému řádu a vyvolala nevraživost mezi hráči, diváky i úřady. (Galeano, 2003) Ačkoli hru stále praktikovaly menší skupiny, zákaz uvalený na fotbal byl úspěšný v potlačení její praxe v městských oblastech. Svět vstupoval do nové éry, globální impéria zažívala rychlou transformaci ovlivňující každý aspekt života milionů lidí po celém světě. Propast mezi civilizovanými lidmi a barbary se stala zjevnější a evropské mocnosti té doby se upevnily jako vzor pro ostatní je následovat. V tomto světle se fotbal stal sportem necivilizovaných barbarů, ignorantů, kteří kvůli nedostatku jasných pravidel a absenci formálního orgánu, který by

dohlížel na vývoj her, apelovali na násilí jako jediný arbitr krutých setkání. Postupně byla hra méně praktikovaná a více odsuzovaná, ale zápal, se kterým se první hráči zapojili do her, přivedl zpět k životu téměř zaniklou praxi. Jak již bylo zmíněno, bylo to v Anglii, v místě, které zuřivě odsuzovalo raný sport, kde se měl zrodit moderní fotbal, jak ho známe dnes. (Murphy, Dunning, et al., 2007)

Dnešní fotbal se pyšní nebývalému globálnímu postavení, je světově oblíbeným sportem i masovým kulturním fenoménem. Do určité míry překračuje národní, sociální a kulturní hranice. Evropské špičkové týmy se vyznačují pozoruhodnou etnickou a jazykovou rozmanitostí. Dnešní fotbal lze tedy považovat za zvláštní příklad „superdiverzity“, což je pojem, který byl v Británii i jinde zaveden po značných změnách v migračních vzorcích od 90. let 20. století. (Bergh, 2020) Jeho vznik se časově shodoval s ohromně zvýšeným mediálním pokrytím fotbalu po celém světě, což zase přispělo k výrazně zvýšenému používání fotbalového jazyka v televizi a na internetu. Fotbalový jazyk, který zahrnuje komunikaci na různých úrovních mezi hráči, diváky, fanoušky a komentátory, představuje koncepční sféru sdílenou „imaginární“ globální komunitou všech těch, kteří se zajímají o „lidovou hru“. V důsledku toho, vzhledem k současnému stavu fotbalu, miliony lidí na celém světě také znají fotbalový jazyk. Dnešní fotbal a fotbalový jazyk, zejména fotbalová angličtina, může sloužit jako komunikační spojení přes bariéry související s národností, kulturou a jazykem. (Ohlander, 2020)

1.2.4 FIFA

FIFA (*Fédération Internationale de Football Association*), je světovým řídicím orgánem fotbalu. Má šest regionálních rozdělení, která řídí jejich kontinenty. Evropským rozdělením je *Union des Associations Europeennes de Football* (UEFA). UEFA pak má různé asociace, které řídí fotbal v konkrétních členských státech. (Arcioni, Bayle, et al., 2018) FIFA byla založena 21. května 1904 v Paříži zástupci Francie, Belgie, Dánska, Nizozemska, Španělska, Švýcarska a Švédska jako způsob, jak zaručit politické a administrativní vedení ve sportu. Se sídlem v Curychu ve Švýcarsku má nyní 211 členských národních asociací. Každá z těchto národních asociací musí být také členem jedné ze šesti regionálních konfederací, na které je svět rozdělen: CAF (Afrika), AFC (Asie a Austrálie), UEFA (Evropa), CONCACAF (Severní a Střední Amerika a Karibik), OFC (Oceánie) a CONMEBOL (Jižní Amerika).

FIFA nese zodpovědnost za organizaci a propagaci hlavních mezinárodních turnajů ve fotbale, zejména mistrovství světa, které začalo v roce 1930, a mistrovství světa žen, které začalo v roce 1991. Její hlavou je *Gianni Infantino*. (FIFA, 2023)

Ačkoliv FIFA nestanovuje pouze zákony hry, uplatňuje a prosazuje pravidla ve všech soutěžích. Od svého vzniku učinila důležité pokroky, aby upevnila fotbal jako celosvětový fenomén. Ačkoli si Britové zpočátku udržovali kontrolu nad všemi aspekty hry, jejich politika izolacionismu, doplněná arogantním přístupem k pozorování tohoto sportu mimo území Británie, vytvořila četné konflikty mezi tvůrci moderního fotbalu a dalšími evropskými národy. Tak se rozvinul bouřlivý vztah mezi FIFA a britskými fotbalovými asociacemi, které se pomalu připojily k fotbalové federaci, jen aby o několik let později opustily členství ve FIFA, aby se nakonec vrátily v letech po 2. světové válce. (Sugden, Tomlison, 1998)

V prvních desetiletích dvacátého století, během masivních globálních politických a společenských změn, se FIFA snažila získat legitimitu a vládnout fotbalu po celém světě, zatímco Anglie a Jižní Amerika neustále zpochybňovaly autoritu FIFA ve svých regionech. V tomto kontextu se FIFA musela vypořádat s nově vznikajícími sportovními kulturami a různými politickými a sociálními systémy z různých koutů světa. Navíc vzniklý propojený systém byl založen na sportovní, politické a ekonomické rovnováze sil a příslušné rovnosti mezi členy FIFA. (Dietschy, 2013)

2 Africký fotbal

2.1 Africký fotbal

Fotbal se těší značné popularitě ve velké části Afriky, zatímco profesionální hráči z kontinentu jsou stále více začleněni do globálního trhu práce. Podle většiny západních ukazatelů sociálního, hospodářského a kulturního úspěchu zůstává velká většina afrických zemí pevně zakořeněna v základu světového řádu národních států. V globální sportovní sféře se Afrika začala rychle projevovat a sportovní hvězdy kontinentu se začaly nejvíce prosazovat právě v mezinárodním fotbale. (Darby, 2002)

Úspěchy afrických národů na mezinárodní fotbalové scéně v posledních deseti letech 21. století a jejich vznik v institucionální infrastruktuře hry vedly k tomu, že rozšíření a popularita fotbalu na africkém kontinentu jsou relativně nedávným jevem. Ačkoliv je tento jev nepravdivý, je obzvlášť pochopitelný vzhledem k existující neviditelnosti africké hry mimo tohoto kontinentu před hnutím za nezávislost koncem 50. a 60. let 20. století. Až do 80. let 20. století nebylo stále vnímáno, že Afrika dorazila na světovou scénu. Fotbal se na tomto kontinentu hraje organizovaným způsobem již téměř jedno století, téměř tak dlouho jako v tradičních fotbalových centrech Evropy a Jižní Ameriky. (Alegi, 2012)

Fotbal v Africe je dědictvím evropského kolonialismu. Prostředek k vytvoření materiálních podmínek, které umožnily masovou popularizaci hry v Africe, s sebou přinesl i systém ekonomického vykořisťování a zbídačování. Přesuny obyvatelstva a městská prostředí vytvořená migračním pohybem původních i cizích obyvatel se již na konci 19. století a počátku 20. století ukázala jako vhodná k rozšíření hry v mnoha dalších evropských říších. (Darby, 2002)

2.2 Historie afrického fotbalu

Historie fotbalu v Africe je téměř stejně dlouhá jako v jeho mateřské zemi Anglii, kde se asociální fotbal vyvíjel v první polovině 19. století (Eisenberg, 2006). První hlášený zápas se v Africe sehrál pravděpodobně 23. srpna 1862 mezi vojáky a zaměstnanci koloniální správy v Kapském městě (Alegi, 2006). Do 70. let 19. století vznikly první fotbalové týmy na Zanzibaru, kdy jak britská společnost *Eastern Telegraph Company*, tak *University Mission to Central Africa* vytvořily týmy (Fair, 1997).

Zpočátku hru v Africe hráli a šířili koloniální správci, vojáci, misionáři, obchodníci a potulní dělníci. Někteří z nich začlenili Afričany do svých týmů, jiní zakládali týmy pro Afričany nebo Afričané pozorovali Evropany nebo Indý při hraní fotbalu a v důsledku toho vytvořili své vlastní týmy. Ačkoliv v několika koloniích, jako francouzské a belgické Kongo, neexistují žádné zdroje o fotbale, které by sahaly mnohem dále než krátce před světovou válku, fotbal byl již rozšířen téměř ve všech afrických městských centrech ve 20. a 30. letech 20. století. (Baller, 2006) To odráží podobnou proměnu fotbalu v Evropě z elitní hry na populární sport ve stejném období (Eisenberg, 2005). Od té doby se fotbal proměnil v pravděpodobně nejpobulárnější sport hraný po celé Africe (Armstrong Giulianotti, 1999, Giulianotti, Robertson, 2004).

2.3 MS ve fotbale 2010

Pořádání finále mistrovství světa ve fotbale v roce 2010 v Jihoafrické republice přineslo další pozornost dimenzím tohoto sportu na kontinentu a mimo jiné dalo podnět k šíření pobulárních knih zaměřených na tamní fotbal. Africké týmy si v minulých desetiletích vedly na mistrovstvích světa stále lépe. Například Ghaně s mnoha hráči národního týmu zaměstnanými v evropských klubech, se podařilo postoupit na mistrovství světa 2010 do čtvrtfinále. To je pro africkou zemi důležitý úspěch. Má jen dva precedenty, a to Kamerun v roce 1990 a Senegal v roce 2002. (Baller, 2012,)

První mistrovství světa ve fotbale na africké půdě se konalo od 11. června do 11. července 2010. Přestože jižní Afrika hostila další obrovské sportovní události, jako je mistrovství světa v rugby v roce 1995, pohár afrických národů v roce 1996 a mistrovství světa v kriketu v roce 2003, mistrovství světa ve fotbale představuje zdaleka největší událost, která se kdy na tomto kontinentu konala. (Solberg, et al., 2007)

Mistrovství světa ve fotbale bylo příležitostí pro Jihoafrickou republiku nejen dosáhnout domácích cílů sociální soudržnosti a ekonomického dopadu, ale také pomoci africkému kontinentu získat vyšší mezinárodní význam (Cornelissen, et al., 2011). Jihoafrické pořadatelství mistrovství světa v roce 2010 zaměřilo mezinárodní pozornost na zvláštnosti fotbalu v zemi. Zprávy v médiích upozornily na aspirace zbídačelého společenství obklopující okázalá stádia a hlasitě ukazovala rozjařené fanoušky, troubení plastových trubek, zvaných „vuvuzela“ po celou dobu trvání zápasů. (Nassis, 2013)

Pořádání mistrovství světa v Africe mělo různé dopady, jak na Jihoafrickou republiku, a celý kontinent, tak na FIFA jako vlastníka akce. Pro hostitelskou destinaci jsou nejbvýznamnější

dopady na infrastrukturu, cestovní ruch a ekonomické přínosy (Bohlmann, Van Heerden, 2008), přičemž sociální a kulturní dopady události jsou rovněž zřejmé (Kim, Petrick, 2005). MS 2010 s sebou přineslo i negativní dopady, zejména na životní prostředí (znečištění emisemi vozidel, odpadními vodami a odpady); ztráta podpory pro rozvoj cestovního ruchu, nepřátelství směrem k turistům; a v neposlední řadě sociální dopady (jako dopravní zácpy, ohrožení bezpečnosti, pašování drog, prostituce a nárůst kriminality). (Kim, Petrick, 2005)

Kromě jejich celosvětové kampaně „*Football for Hope*“, což je hnutí využívající fotbal k dosažení sociálního rozvoje, bylo mistrovství světa v roce 2010 využíváno jako pódium k vysílání závazku FIFA k regionální společenské odpovědnosti. Například program „*Win in Africa, with Africa*“ byl jejich nejvíce propagovanou a finančně podporovanou iniciativou, která poskytla nástroje a dovednosti pro Jižní Afriku a africký kontinent, aby mohla pokračovat ve svém vlastním rozvoji. Prostřednictvím tohoto programu FIFA výrazně zlepšila podmínky pro fotbal v celé Africe poskytnutím specializovaného fotbalového trávníku pro 52 afrických zemí před začátkem turnaje v roce 2010.

Kromě toho FIFA také vytvořila programy, které využívají fotbal pro lidský a sociální rozvoj, podporu zdraví a prosazování míru podporou místních organizací v Jižní Africe a na africkém kontinentu. Tyto programy spolu s dalšími závazky FIFA vůči africkému kontinentu a světu pomohly předvést jejich společensky odpovědné poslání, které je v souladu s jejich hlavním produktem fotbalu. (Walker, et al., 2013)

3 Fotbalová migrace

3.1 Migrace

Migrace hraje důležitou roli při změně populačních vzorců naší moderní doby. Od nejstarších dob bylo lidstvo v pohybu, a to jak kvůli stěhování se za prací, za rodinou, studiem nebo ekonomickými příležitostmi, tak kvůli uniknutí konfliktu, válce, terorismu, pronásledování nebo porušování lidských práv. Dalším důvodem lidské migrace jsou i nepříznivé dopady změny klimatu, přírodních katastrof nebo jiných faktorů životního prostředí. V rozvinutých zemích se míra růstu přibližuje nule a populace roste jen pomalu. Migrace je primární silou při změně rozšiřující se struktury těchto populací. (White, 2016)

Ve stejnou dobu má migrace v rozvojových zemích velký tok obyvatelstva z venkovních oblastí do měst, což má pokračující dopady na obyvatelstvo společenské struktury těchto zemí. V dnešní době žije v jiné zemi než, ve které se narodili, více lidí než kdy jindy. (Czaika, de Haas, 2014)

K roku 2019 byl počet mezinárodních migrantů celosvětově odhadován na téměř 272 milionů, téměř dvě třetiny tvořili pracovní migranti. Zatímco mnoho jedinců migruje z vlastní vůle, mnoho dalších migruje z nutnosti. Podle UNHCR byl počet globálně vysídlených lidí na celém světě na konci roku 2019 79,5 milionů a z toho 26 milionů byli uprchlíci. (UN, 2023)

3.2 Fotbalová migrace

Migrace profesionálních fotbalistů se v poslední době stala oblíbeným tématem a v posledních dvaceti letech se z velké části rozrostla. Urychlil ji především *Bosmanův* případ. (Frick, 2009)

Postoje k migraci fotbalistů vyvolávají řadu problémů souvisejících s politickou ekonomikou, vrcholovým sportem, ale také nastolují širší otázky týkající se národní identity, občanství, svobody práce a začleňování či vyloučení „outsiderů“. Pohyb fotbalistů je produktem současných ekonomických a mocenských vztahů světového fotbalu. (Taylor, 2006)

V některých případech, evropské prvoligové týmy v dnešní době zaměstnávají 100 % migrantských hráčů. Globalizace trhu s fotbalisty byla obviněna, že způsobuje rozvojovým zemím „odliv svalů“ a připravuje je o jejich nejtalentovanější hráče ku prospěchu profesionálních lig v bohatých zemích. (Poli, 2010) Nejen, že rozhodnutí klubů řídí globalizaci trhu práce ve fotbale, ale také samotní hráči a jejich motivace pohybovat se mezi kluby a zeměmi hraje důležitou roli při utváření globálních migračních trajektorií ve fotbale. Mnoho

mezinárodních hráčů v klíčových zemích světa že se stěhují mezi zeměmi, aby hledali lepší možnosti kariérního růstu a získali přístup k větším finančním odměnám. Místní podmínky a nedostatek sportovních a finančních příležitostí v jejich domovských zemích nutí tyto hráče využívat příležitosti v zahraničí, zatímco přitažlivost hraní na vyšších úrovních soutěže přitahuje tyto hráče do hlavních lig světového fotbalu (Elliott, Harris, 2016).

Na rozdíl od většiny kvalifikovaných migrantů, kteří mohou pracovat vždy jen v jedné zemi, fotbalisté mohou hrát pro národní tým své domovské země, zatímco jsou najímáni zahraničním klubem. Národní týmy nejen tak, že nejsou ochuzeny o talent migrantů, ale mohou ve skutečnosti těžit z dodatečných dovedností, které si tito hráči osvojili ve špičkových zahraničních ligách. Rozvojovým zemím se od počátku výrazné migrace jejich fotbalistů na soutěžích bohatých zemí vede lépe. Stávající studie obvykle porovnávají navrácené migranty a nepřistěhovalce s ohledem na jejich dosažené vzdělání nebo příjmy. (Gibson, McKenzie, 2012)

Obě tato opatření mají určitá omezení. Úroveň vzdělání nezohledňuje dovednosti a zvyšující produktivitu, jako je vystavení různým pracovním postupům a novým technologiím. Zatímco úroveň příjmů ovlivňují jiné faktory než produktivita, jako jsou sociální sítě a počet odsloužených let, zejména jsou-li trhy práce nedokonalé. Odvětví profesionálního sportu je jedním z mála odvětví, pro které jsou k dispozici objektivní měřítka produktivity. (Simmons, 1997)

Navíc institucionální omezení specifická pro sportovní odvětví, kde je třeba být občanem, aby mohl reprezentovat národní tým země a dostupnost dat, činí z fotbalu na vysoké úrovni velmi zajímavou případovou studii zisků lidského kapitálu díky migraci. Mezinárodní fotbalová výkonnost je dána ekonomickými, demografickými, kulturními, klimatickými, historickými, institucionálními a politickými faktory. (Leeds, Marikova, 2009)

Národní týmy s vyšším procentem hráčů, kteří mají smlouvu v zahraničí, si vedou lépe. Naopak, na základě panelových dat o účasti na semifinále a finále mistrovství světa a mistrovství Evropy od roku 1978 do roku 2006 je známo, že přesun hráčů do finančně se odměňujících lig v západní Evropě, výkon národního týmu nezlepšuje (Frick, 2009).

Přestože výrazný nárůst migrace hráčů přitáhl širokou pozornost veřejnosti teprve v posledních letech, migrace pracovních sil z fotbalu do Británie a v rámci Británie se vyskytuje téměř tak dlouho, dokud existuje profesionální hra. Pohyb talentů následoval tradiční vzory z keltských okrajů (Skotsko, Wales, severní a jižní Irsko) do profesionálního centra Anglie. (Magee, Sugden, 2002) Dnes se tento vzor nábory změnil do té míry, že je relativně malý pohyb napříč

hranice domovských národů a Irské republiky, přičemž existuje příliv hráčů z kontinentální Evropy i mimo ni (Lanfranchi, Taylor, 2001).

3.3 Obchodování ve fotbale

Obchodování ve fotbale přitahuje značnou pozornost od své liberalizace po případu *Bosmana* z roku 1995 (Giulianotti, Robertson, 2004). Tato legální forma obchodování s fotbalisty, zprostředkovatelská činnost fotbalových agentů je disciplinovaná soukromoprávními předpisy, vydávanými na nadnárodní úrovni FIFA a v souladu s tím na národní úrovni příslušnými fotbalovými federacemi. Zvyšující se flexibilita mezinárodního zastoupení znamená, že mnoho hráčů narozených v Evropě využívá práva reprezentovat zemi svých rodičů nebo prarodičů v mezinárodní soutěži.

Předpisy FIFA a dalších sportovních organizací usnadňují sloučení jak občanských, tak etnických smyslů pro národní identitu, kdy hráči mohou reprezentovat zemi narození nebo rodinného původu. V důsledku toho se sportovci soutěžící za jinou zemi, než ve které se narodili nebo ve které vyrostli, stali běžnějším jevem. Ve fotbale současná pravidla účinně umožňují hráčům hrát za zemi, na jejíž občanství mají nárok, ať už na základě narození, původu nebo trvalého pobytu. Pravidla také umožňují změnu oddanosti, pokud hráč nehrál kompletní soutěžní mezinárodní zápas za svou původní zemi. Mezi hráči existuje řada motivací. Pro některé může být jasná spřízněnost s jejich zvolenou zemí, zatímco pro jiné může být jejich rozhodnutí pragmatičtější na základě kariérního růstu. (Holmes, Storey, 2011)

To, jak se hráči pohybují mezi kluby a zeměmi je popisováno optikou globalizace (Poli, 2010). Perspektiva globalizace počítá s globálním trhem profesionální fotbalové práce, na kterém týmy využívají výhod tzv. *New Industrial of Labor* k rozvoji kariéry a to tím, že je přesouvají z (semi)periferních zemí do hlavních lig světového fotbalu (Akindes, Darby, et al., 2007). Aby toho dosáhli, ředitelé klubů spolupracují s hledači talentů, hráčskými agenty a investičními agenturami na vytvoření globálních řetězců s přidanou hodnotou, aby dostali zisk z ekonomických rozdílů, které existují mezi kluby a ligami, tím, že „koupí“ nebo „umístí“ hráče do klubu a poté ho převedou za peníze do týmu, který má k dispozici více prostředků (Poli, 2010).

3.3.1 Jean Marc Bosman a jeho případ

Jean Marc Bosman byl profesionální fotbalista, který měl smlouvu v belgickém klubu *RC Liegeois*. Smlouva mu vypršela v červnu roku 1990 a byla mu nabídnuta nová smlouva v hodnotě 25 % hodnoty své dřívější smlouvy. *M. Bosman* využil svého práva podle pravidel Belgické fotbalové asociace (URBSFA) a novou smlouvu odmítl. Poté ho tým *RC Liegeois* navrhl na přestup za poplatek 12 milionů. Tato částka byla stanovena jako „náhrada“ za náklady na trénink vzniklé klubem podle striktně stanoveného vzorce od URBSFA. (Antonioni, Cubbin 2000) Vzhledem k tomu, že žádný klub nebyl ochoten zaplatit požadovaný poplatek, *M. Bosman* si pro sebe zařídil zaměstnání ve francouzském klubu *US Dunkerque*, který byl povinen zaplatit nižší „registrační poplatek“ *RC Liegeois*. Dohody mezi *US Dunkerque*, *M. Bosmanem* a *RC Liegeois* vznikly pod podmínkou, že *M. Bosman*ův registrační list bude odeslán z URBSFA do francouzské FA (FFF) do začátku další sezony, 2. srpna 1990. *RC Liegeois* začal mít pochybnosti o platební schopnosti *US Dunkerque*, a taky proto nepožádala URBSFA o zaslání certifikátu pro FFF. Nato *RC Liegeois* suspendoval *M. Bosmana* a zabránil mu v hraní po zbytek sezóny. Mezi srpnem 1990 a prosincem 1995 *M. Bosman* vzal svůj případ od soudu k soudu, (hlavně tedy k Evropskému soudnímu dvoru v Lucembursku), kde žaloval své belgické zaměstnavatele za omezování obchodu. (Radoman, 2017)

Do té doby, i přestože byl belgickými soudy prohlášen za volného hráče, přibývalo nepřímých důkazů, které poukazyvaly na skutečnost, že *M. Bosman* byl v podstatě „očerněn“ z toho, že přistoupil na nové dohody (Antonioni, Cubbin, 2000). V roce 1995 bylo vydáno rozhodnutí týkající se volného pohybu pracovních sil pro profesionální fotbalisty, přičemž byla zrušena omezení pro hráče v EU, pokud jde o úhradu přestupních poplatků za ty, kteří pracují bez smlouvy (Binder, Findley, 2012).

ESD rozhodl, že článek 48 Římské smlouvy vylučuje činnost jakéhokoli sportovního orgánu k regulaci jejich vlastních záležitostí. V tomto případě, od *Bosmanovy* svobody vykonávat zaměstnání, jak si přál, případ spočíval v tom, zda by tato pravidla mohla být odůvodněna na základě Římské smlouvy. Soud rozhodl, že by nemohla, a v důsledku toho rozhodl ve prospěch *Marca Bosmana*. (Antonioni, Cubbin, 2000)

Je nutno podotknout, že *Bosmanova* kauza neovlivnila jen transferové záležitosti, když došlo na evropský fotbal, byla zrušena i další omezení. Pravidlo „tři plus dva“ existovalo už před přelomovým případem, kdy týmy nemohly využít více než tři zahraniční hráče v kterémkoli kontinentálním družstvu a zároveň musely zahrnout alespoň dva, kteří absolvovali mládežnické

řady klubu. Anglické týmy byly těmito pravidly tvrdě zasaženy a v roce 1994 bylo rozhodnuto, že velšští a skotští hráči budou považováni za „zahraniční“. Jakmile bylo *Bosmanovo* rozhodnutí protlačeno, strany mohly svobodně hrát s tolika hráči z EU, kolik se jim zlíbilo, přičemž omezení byla zavedena pouze, pokud jde o fotbalisty ze zemí mimo EU. (Downey, 2001)

Před *Bosmanovým* rozsudkem mohly profesionální kluby v některých částech Evropy, ale ne například ve Španělsku a Francii, zabránit hráčům ve vstupu do klubu v jiné zemi, i když jim vypršela smlouva. *Bosmanovo* rozhodnutí znamenalo, že hráči se po skončení smlouvy mohli přestěhovat do nového klubu, aniž by jejich starý klub dostal honorář. (Alvarez, Forrest, et al., 2011)

Hráči se nyní mohou dohodnout na předběžné smlouvě s jiným klubem na bezplatný přestup, a to v případě, pokud hráčská smlouva s jejich stávajícím klubem končí za šest měsíců nebo méně. *Bosmanův* rozsudek také zakázal domácím fotbalovým ligám v členských státech EU a také UEFA ukládat kvóty zahraničním hráčům v rozsahu, v jakém diskriminovaly státní příslušníky států EU. (Downey, 2001)

V té době mnoho lig zavedlo kvóty omezující počet cizích státních příslušníků povolených v členských týmech. UEFA také měla pravidlo, které zakazovalo týmům v jejich soutěžích, konkrétně Lize mistrů, Poháru vítězů pohárů a Poháru UEFA, jmenovat více než tři „zahraniční“ hráče do svých oddílů pro jakýkoli zápas. Po vynesení rozsudku bylo ještě možné zavést kvóty, které by se však používaly pouze k omezení počtu hráčů ze zemí mimo EU v jednotlivých týmech. Podle studie z roku 2021 *Bosmanovo* rozhodnutí zvýšilo konkurenceschopnost fotbalu národního týmu, protože podpořilo větší rozvoj talentů. Omezilo však konkurenci v Lize mistrů, protože nezavedené týmy spíše prodávaly své nejlepší hráče, než aby soupeřily s nejlepšími týmy. (Frick, 2009)

3.3.2 Nelegální migrace

Nelegální migrace ve fotbale, tedy nelegální forma obchodování ve fotbale stejně jako nelegální migrace lidí se označuje tzv. „*trafficking*“. Vyznačuje se činem, jako je získávání a přeprava druhých, po kterém následují metody používané k vynucení těchto činů, jako je vyhrožování, použití síly, podvod, nátlak nebo jiné zneužití moci nebo pozice zranitelnosti. To se pak schyluje k získání finančních zisků prostřednictvím vykořisťování.

V některých extrémně vzácných případech, po předání peněz zprostředkovateli, hráči skutečně obstarají smlouvy nebo zkoušky s kluby, i když mají vykořisťovatelskou povahu. (Poli, 2010) V naprosté většině případů je však údajný zájem ze strany zahraničního klubu šaráda, a jakmile se zprostředkovatel, tzv. překupník nebo falešný agent, osvědčenými neoficiálními cestami podvede mladé fotbalové hráče a jakmile je dostane do cílové země a přivlastní si své „poplatky“, hráče opustí. Zprostředkovatel je většinou falešný agent působící v neoficiální akademii v Africe, kterých je v Africe bohužel spousta. Úřady jsou někdy také spoluviníky, některé bojují proti falšování věků hráčů, což způsobuje větší zájem o hráče v zahraničí. (Wolter, 2019)

Nelegální obchodování ve fotbale není jen neregulérní migrační proces, protože zahrnuje lidi, kteří vstoupí do země bez řádného oprávnění, taky lidé, kteří zůstávají v zemi v rozporu s jejich autoritou, osob přemístěných pašeráky migrantů nebo obchodováním s lidmi, ale také nelegální v rámci regulačního kontextu mezinárodních fotbalových transferů. (Koser, 2010)

Nelegální migrace ve fotbale je v rozporu s předpisy stanovenými FIFA ve svých „Předpisech pro hráčské agenty“ (RPA) a „Předpisech o postavení a přestupech hráčů“ (RSTP). Například „činnost hráčských agentů mohou vykonávat pouze fyzické osoby, které mají od příslušné asociace povolení k výkonu takové činnosti“. Přesto se velká většina případů nelegálního obchodování s fotbalem týká zprostředkovatelů, kteří nemají licenci, ale pokoušejí se plnit roli agenta (Esson, 2020).

Navíc, s výjimkou následujících tří pravidel, nejsou mezinárodní přestupy povoleny, pokud je hráč nezletilý (mladší 18 let); rodiče hráče se přestěhují do země, ve které se nachází nový klub z důvodů nesouvisejících s fotbalem; transfer se uskuteční na území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru, hráč je ve věku mezi 16 a 18 lety a přijímající klub zajistí, aby měl hráč fotbalové vzdělání rovnocenné národní úrovni spolu s optimální životní úrovní; a hráč nežije dále než 50 km od státní hranice a klub, se kterým si hráč přeje být registrován v sousedním svazu, je také do 50 km od této hranice. (FIFA, 2023)

3.3.3 Naturalizace fotbalistů

Procesy migrace, naturalizace a dvojí národnosti se ve fotbalovém světě stále více zviditelňují. Roste počet profesionálních hráčů, kteří se snaží získat naturalizaci v jiné zemi nebo získat dvojí státní příslušnost. Naturalizace je akt, při kterém daná osoba dobrovolně získá jinou než původní státní příslušnost. Stanovy FIFA kromě obecných podmínek každého národa upravují

proces naturalizace a dvojí státní příslušnosti hráčů. Dokument mimo jiné stanoví požadavek, aby se hráč, jeho rodiče nebo prarodiče narodili v požadované zemi (nositel původní národnosti) nebo že hráč pobýval alespoň dva roky v zemi, kde bude naturalizován. Subjekt navíc určuje, že hráč, který odehrál oficiální zápas pro výběr země, již nemůže hrát v jiné zemi. (Freitas, da Silva, et al., 2012)

Základní požadavky na přijetí žádosti o naturalizaci se v jednotlivých zemích liší. Obecně zahrnují požadavky na zřízení pobytu v zemi po určitou dobu, pokračování pobytu nebo prokázání emocionálního spojení (sňatek) s lidmi, kteří mají požadovanou národnost. (Ribeiro, 2012). Evropské týmy si v tomto procesu zaslouží zvláštní pozornost, protože od 30. let 20. století těžily prostřednictvím svých kolonií nejen z jihoamerických hráčů, ale především z afrických sportovců. V Africe probíhá proces naturalizace většinou tak, že hráč dostane přes svého agenta oficiální zvací dopis na testy, se kterým musí na ambasádu té země, aby mohl dostat víza. Čekání na víza je někdy rychlé, někdy hráč musí čekat 1-3 měsíce. Většinou se tento proces urychlí díky klubu, který zavolá agentovi. Daný klub se značně snaží, aby hráč dané země podepsal smlouvu co nejrychleji, kvůli cestování zpátky do pro novou víza, aby proces čekání urychlil. (Wolter, 2019)

3.4 Migrace fotbalových hráčů z Afriky

Historie migrace fotbalistů do Evropy, a ještě k tomu v rámci tohoto kontinentu není ničím novým. Od počátku bylo celosvětové šíření fotbalu dílem mezinárodní elity vypovězené v kontextu rozšíření kapitalismu (Lanfranchi, Taylor, 2001, Taylor, 2006) a rozvoje světové ekonomiky. Kvóty omezující přítomnost zahraničních hráčů byly poprvé zavedeny ve 20. letech 20. století v důsledku meziválečného geopolitického napětí. Po několik desetiletí právní omezení drasticky omezovala přítomnost expatriotů v evropských klubech. Až do roku 1995 procento emigrantů v pěti hlavních evropských ligách nikdy nepřesáhlo 10 procent. (Polí, 2006). Na konci 80.let byly zmírněny předpisy a přítomnost zahraničních fotbalistů začala narůstat. (Dubey, 2000)

S příchodem *Bosmanova* pravidla, nařízeného v roce 1995 Evropským soudním dvorem, se tento pokrok výrazně zvýšil. Tím, že se Federace zemí EU zavázala, aby přezkoumala své předpisy a uvolnila pohyb hráčů z EU, umožnilo to klubům využít nových možností nábory. Za pouhých pět sezón, mezi lety 1995 a 2000, se procento emigrantů účastnících se velkých pěti lig zvýšilo z 18,6 % na 35,6 %. I když se to poté zpomalilo, toto zvětšení pokračuje bez přerušení až do současnosti.

Během sezóny 2008/2009 dosáhlo procento emigrantů v pěti nejvyšších evropských ligách rekordní úrovně 42,6 % (Poli, 2006, 2010). Ke zvýšení mezinárodních toků po liberalizaci trhu fotbalových přestupů probíhá mezi členskými zeměmi EU stejně jako mezi zeměmi mimo EU. Rozšíření hry mimo EU je způsobeno tím, že těží z míst, která občané zemí, na něž se kvóty již nevztahují, ponechávají neobsazená. Z tohoto hlediska rozhodnutí o *Bosmanovi* zvýhodnilo zejména latinskoamerické fotbalisty, kterých je většina držitelů pasů EU, zejména španělských, italských, nebo portugalských. Výkonné nadnárodní přestupové sítě složené z hráčských agentů, soukromých investorů, klubových manažerů a trenérů se od nynějška starají o nastavení vztahu mezi nabídkou a poptávkou na globální úrovni (Poli, Dietschy, 2006, Poli, 2010).

Nábor afrických hráčských talentů evropskými fotbalovými kluby lze vysvětlit jako formu neokoloniálního vykořisťování v tom smyslu, že zahrnuje získávání, zušlechťování a vývoz surovin, v tomto případě talentů z Afriky, pro spotřebu a vytváření bohatství v evropském jádru. Tento proces má za následek zbídačení africké periferie (Poli, 2006). Tento nábor afrických hráčů profesionálními evropskými kluby se rozšiřuje zpět od koloniální éry. Již ve 30. letech 20. století francouzské kluby rekrutovaly hráče z *Maghrebu*.

Fotbalové kluby zemí, které měly v Africe významnou imperiální přítomnost, byly hlavní příjemci vývozu afrických talentů. Tak tomu bylo zejména v případě Francie a hráči ze severoafrických byli vidět ve francouzské profesionální hře od svého vzniku v roce 1932. Do roku 1938 tam bylo více než 140 Afričanů, kteří hráli ve francouzské první a druhé divizi a v letech 1945 až 1962 hrálo ve Francii téměř 120 Severoafričanů. (Murray, 1998)

Od 60. let 20. století byla koloniální historie nadále ovlivňována určováním směru a vzoru migračních toků mezi africkým a evropským fotbalem, přičemž Francie, Belgie, Portugalsko a Anglie patřily mezi hlavní destinace afrických fotbalových migrantů. (Darby, 2002).

Francouzskému národnímu týmu prospěla i naturalizace afrických talentů, což je proces, který začal s marockým rodákem *Larbi Ben Barek*, který získal sedmáct titulů pro Francii na přelomu třicátých a čtyřicátých let (Poli, Dietschy, 2006). Tento trend samozřejmě pokračoval i daleko za zhroucením francouzského kolonialismu a nedávné úspěchy Francie v mezinárodní hře lze v nemalé míře připsat hráčům narozeným v Africe.

Případ Afričanů hrajících ve francouzském fotbale hodně vypovídá o síle vazby mezi Afrikou a Evropou a širšími socioekonomickými procesy spojenými s kolonialismem. Úloha koloniálních vazeb při usnadňování migrace talentu afrického fotbalu do Evropy je zřejmá i tehdy, když se zamyslíme nad historií hry v Portugalsku. Příliv Afričanů do domácího

portugalského fotbalu lze vystopovat už v období pozdní koloniální éry. V tomto období řada významných klubů, například *Sporting Lisabon*, *Benfica a Porto*, které navázaly spojení s kluby na portugalsko-afrických územích a zavedly skautské sítě určené k získávání, zdokonalování, a nakonec vyvážení talentovaných hráčů do portugalského fotbalu. (Armstrong Giulianotti, 1999) Nejvýznačnějším hráčem afrického původu, který reprezentoval Portugalsko, byl bezpochyby *Eusebio da Silva Ferreira*, celosvětově známý jako *Eusebio*. *Eusebio* byl podepsán *Benficou* v roce 1961 a stejně tak významně přispěl k jejich úspěchu v portugalském a evropském fotbale. Brzy na to, co podepsal smlouvu za klub a pokračoval ve formování ohniska portugalského národního týmu v tomto období, byl naturalizovaný. Nebýt jeho přínosu na mistrovství světa v roce 1966, kde skončil jako nejlepší střelec, Portugalsko by asi neskončilo na turnaji na třetím místě. (Darby, 2006)

Geografie africké fotbalové pracovní migrace do Evropy v koloniálním období jasně odhaluje, že africké kolonie byly uznány Evropany jako bohatá na přírodní zdroje, suroviny a levnou pracovní sílu nejen v ekonomickém smyslu, ale i ve vztahu k fotbalu. Nad rámec problematiky pracovní migrace, práce řady afrických akademiků ukázaly, že fotbal hrál významnou roli v širších imperialistických snahách řady evropských koloniálních mocností v Africe (Darby, Akindes, et al., 2007). Nejjasnějším příkladem imperialistického fungování hry v Africe během koloniálního období bylo dolování a vývoz domácích fotbalových talentů pro spotřebu na evropském fotbalovém trhu. Zhroucení koloniální nadvlády v Africe příliš neomezilo migraci afrických hráčů do Evropy. V 70. letech byl stálý příliv afrického fotbalového talentu do Francie a Belgie (Broere, van der Drift 1997).

Popularita fotbalu ve většině afrických zemí z něj udělala hrdost a vášně mnoha komunit. Mnoho mladých afrických lidí, mužů i žen, usiluje o to, aby hráli za své národní týmy, avšak ještě populárnější než místní a celostátní fotbal je evropský fotbal. Mediace evropských lig a jejich ekonomický potenciál pro fotbalisty čím dál více přitahuje mladé talenty z Afriky. Sliby o lukrativní kariéře, které Evropa začínajícím fotbalistům nabízí, jsou vysvětlením, proč někteří mladí lidé opouštějí školy a soustředí veškeré své produktivní úsilí na fotbal na plný úvazek s ambicí přestěhovat se do zahraničí, aby se fotbalem živili profesionálně (Esson, 2015). Ambice fotbalové kariéry v zahraničí jsou také ovlivněny omezenými příležitostmi doma k rozvoji jejich talentů (Acheampong, 2021). Mnozí mladí lidé si tato omezení uvědomují, což je vede k tomu, že se rozhodnou zanedbávat své vzdělání, aby se mohli soustředit výhradně na fotbal a aby přežili (Esson, 2015).

GHANA

Jako součást rostoucí touhy po profesionální kariéře v zámoří se v Ghaně také vyvinula kultura vnitřní fotbalové migrace. Obecně se uznává, že fotbalisté jsou většinou rekrutováni zahraničními kluby z jižního pásu země, zejména z velkých měst. (Adepoju, 1998) Z tohoto důvodu se mnoho hráčů rozhodne migrovat, často do *Akkry*, aby zvýšili své šance na odhalení průzkumníkem. Statistiky z roku 2005 a 2009 ukazují, že Ghana je především zemí migrace. (Twum-Danso, 2009)

Vnitřní migrace hraje v těchto migračních tocích významnou roli (Ackah, Medvedev, 2012) stejně jako migrace mládeže a dětí. S ohledem na skutečnost, že Ghaňané hrají významnou roli v odlivu fotbalových talentů z afrického kontinentu a můžeme říct, že v Ghaně existuje kultura fotbalové migrace, v níž rostoucí počet mladých mužů vidí fotbal jako cestu k dosažení nadnárodní mobility a ekonomické reprodukce a jako nástroj pro naplnění řady dalších sociálních a kulturních aspirací (Künzler, Poli, 2012).

Rozsáhlá pozornost věnovaná evropskému fotbalu na africkém kontinentu a expozice věnovaná africkým fotbalovým hvězdám hrajícím v Evropě byly rozhodující pro rozvoj širší kultury fotbalové migrace v západní Africe. V Ghaně jsou afričtí fotbalisté z řad migrantů široce zastoupeni v médiích a prostřednictvím reklamy. Stejně jako jinde na kontinentu i rozsáhlé pokrytí evropských lig v televizi přispívá k zájmu Ghaňanů o evropskou hru, a to se promítá do její výstavby jako žádoucí a dosažitelné destinace pro hráče (Poli, 2006, 2010).

Finanční a symbolický status, který získali ghanští hráči, kteří podepsali smlouvu s evropskými kluby, vštěpuje aspirujícím fotbalistům víru, že přesun do zahraničí představuje jediný způsob, jak získat podobný status a dosáhnout svých ambicí ve hře. Ghanští mladí muži internalizovali potřebu oplácet a splácet svůj sociální dluh svým rodičům a dalším rodinným příslušníkům, to vede k silnému pocitu odpovědnosti vůči stárnoucím rodičům. (Esson, 2015)

3.4.1 Data a regulace

Evropa zůstává pro africké fotbalisty preferovanou destinací, a to nejen z hlediska výdělkového potenciálu, ale také kvůli symbolické přitažlivosti klubů z tohoto kontinentu. Studie provedená v září a říjnu 2008 na 30 prvoligových šampionátech členských zemí UEFA zaznamenala 531 hráčů rekrutovaných v Africe. Afričtí fotbaloví migranti tvořili 13,5 % z celkového počtu zahraničních hráčů. Africké země vyvážející nejvíce hráčů se všechny nacházejí v západní části kontinentu. Jen Nigérie a Kamerun tvoří třetinu toků fotbalistů do Evropy. Tento podíl se však

zvýší na 62 %, vezmeme-li v úvahu další tři hlavní exportující země: Pobřeží slonoviny, Senegal a Ghanu. V roce 2003 bylo procento fotbalistů z pěti největších exportujících zemí 54 %. To ukazuje, že navzdory trendu směřujícímu ke globalizaci se přenosové sítě stále zaměřují na konkrétní země, kde se postupem času vytvořily nadnárodní sociální vazby. (Maguire, Stead, 1998)

Nejvyšší koncentrace afrických fotbalistů na klub s úzkými vazbami na Afriku byla zaznamenána ve Francii a v Belgii. Kromě toho se evropské národní týmy, zejména Francie a Belgie, skládají z mnoha hráčů s úzkými rodinnými vazbami na Afriku. Tyto scénáře slouží k tomu, aby upozornily na často složitou, mnohvrstevnou a nahodilou povahu národní identity. (Holmes, Storey, 2011)

Migrační kanály přijaté africkými hráči je však vedou téměř do všech evropských zemí. Mezi 30 zeměmi, které byly ve studii zohledněny, pouze Island nepřijal žádné fotbalové migranty naverbované v Africe. Ve srovnání s rokem 2003 se počet afrických fotbalistů zvýšil zejména v Rumunsku, Norsku, Anglii a Finsku, zatímco ve Francii a ve větší míře v Belgii mírně poklesl. (Poli, 2010)

Vzhledem k tomu, že sportovní hierarchie odráží z velké části ekonomickou hierarchii, můžeme říci, že fotbalisté přijatí v Africe nebývají tak dobře integrováni na trhu práce evropských fotbalistů než jejich kolegové z jiného původu. Tato situace může souviset se slabším rozvojem subsaharského profesionálního fotbalu, který vede k odchodu do zahraničí v mladším věku. Během sezóny 2007/08 afričtí fotbalisté hrající v pěti nejvyšších evropských ligách opustili svou zemi v průměru ve věku 18,8 let, což je zhruba o tři roky méně než u hráčů Jižní Ameriky, Západní Evropy a Východní Evropy. (Poli, 2006)

Avšak v posledních letech je stále běžnější výběr hráčů narozených v jiných zemích mezinárodními sportovními týmy. Kombinace požadavků na státní občanství, kvalifikace trvalého pobytu a měnících se předpisů sportovních organizací zaregistrovala rostoucí počet přesunů národní příslušnosti. Ve fotbale řada afrických týmů silně čerpá ze svých diaspor, které se narodily v Evropě, což je odrazem koloniální minulosti a hluboce zakořeněných migračních tras. Na Africkém poháru národů v roce 2017 se z 368 hráčů přihlášených do turnaje 93 (něco přes 25 %) narodilo mimo zemi, kterou reprezentovali. Naprostá většina z nich se narodila ve Francii (69, 19 % z celkového počtu). Navíc dalších 22 hráčů vyrostlo v jiné zemi, než ve které se narodili, v tomto případě šlo o všechny evropské země. Téměř jedna třetina hráčů na turnaji hrála za zemi, ve které se buď nenarodili, nebo ve které nežili od raného dětství. Více než jedna

pětina hráčů v turnaji se narodila nebo vyrostla ve Francii. Navíc malý počet hráčů „přenesl“ věrnost mezi africkými zeměmi. (Holmes, Storey, 2011)

Když Francie vyhrála mistrovství světa 2018 a ve finále v Moskvě porazila Chorvatsko, vyvolalo to radostné scény mávání vlajkami a související veřejné projevy národní euforie. Většina hráčů ve francouzském vítězném týmu má rodinné vazby s Afrikou, přičemž dva z nich se narodili na kontinentu, zatímco dalších 12 má africké rodiče. Další dva hráči mají rodinné vazby na Karibik. Francouzský národní tým má již dlouho multikulturní charakter a verze z roku 2018 má silné ohlasy předchozího týmu, který vyhrál mistrovství světa v roce 1998.

Existuje mnoho různých způsobů, jak se na tento rozměr týmu nahlíží. Pro některé na politické pravici není tým považován za skutečně francouzský, zatímco pro některé nalevo bylo vítězství ve Světovém poháru zobrazeno jako vítězství přistěhovalců a Afriky. Povaha francouzského týmu a biografie jeho hráčů zdůrazňují některé způsoby, kterými je sport neoddelitelně spjat s myšlenkami na občanství, národnost a migraci, témata, která mají zvláštní ohlas ve Francii, kde panuje dlouhodobé napětí ohledně toho, jak země vychází vstříc svým etnickým menšinám. Konkrétněji upozorňují na vazby mezi fotbalem v Evropě a Africe a na cesty, kterými jsou stále více propojeny.

Většina evropských lig obsahuje alespoň špetku afrických fotbalových talentů. Tyto cesty jsou do jisté míry usnadněny historickými, jazykovými a koloniálními souvislostmi, jak dokládají například početní hráči, kteří se vydali ze severní Afriky do Francie. Avšak stále více nadnárodní systémy skautingu, složité sítě fotbalových agentů a růst fotbalových akademií v afrických zemích, které fungují jako zprostředkovatelé talentů do evropských klubů, usnadňují rozmanitější model pohybu do stále se rozšiřující řady destinací. (Darby, et al. 2007) Dlouhá historie migrace znamená, že francouzské týmy posledních desetiletí představovaly mnoho hráčů afrického původu.

Verze z roku 2018 zmíněná výše není ani zdaleka novým fenoménem. Multietnické pozadí úspěšného francouzského týmu z konce 90. let a počátku 21. století přitáhlo pozornost k otázkám francouzské identity prostřednictvím hráčů jako *Zinedine Zidane* (narozen ve Francii alžírským rodičům), *Patrick Vieira* (narozen v Senegalu, ale přestěhoval se do Francie jako dítě) a *Marcel Desailly* (narozený v Ghaně, ale vychován ve Francii). Ačkoli byl tým mnohými oslavován jako symbol multikulturního národa, vyvolal hněv francouzské krajní pravice, když tehdejší vůdce *Fronte Nationale Jean-Marie le Pen* naznačil, že mnoho hráčů ve skutečnosti nebyli Francouzi (Dauncey, et al., 2000, Krasnoff, 2016). Tento pocit, že tým není dostatečně

francouzský, přetrvává v debatách o úspěchu v roce 2018, což naznačuje, že alespoň v některých ohledech se za 20 let změnilo jen málo (Downing, 2018). Bližší pohled na rasový původ každého evropského týmu na mistrovství světa 2018 ukazuje, že mnoho špičkových evropských týmů má ve svých řadách africké (černé a arabské) hráče. Ze čtyř semifinalistů na mistrovství světa 2018 mělo pouze Chorvatsko tým, který nebyl sestaven z afrických hráčů, zatímco Francie měla hráčů tmavé pleti 63 %, Belgie 31 % a Anglie 37 %. (Njororai, et al., 2021)

3.4.1 Příklady afrických fotbalistů v evropských reprezentacích

Na Mistrovství světa ve fotbale 2018 tvořilo 23 mužských týmů z osmi evropských zemí hráči buď narození v Africe, nebo afrického původu, celkem 42 hráčů. Pohled na seznamy Francie a Belgie odhaluje trend afrikanizace. Francouzský tým představoval hvězdy jako *Paul Pogba* (rodiče z Guineje), *N'Golo Kanté* (rodiče z Mali), *Kylian Mbappé* (alžírská matka a kamerunský otec), *Blaise Matuidi* (rodiče z Angoly), *Presnel Kimpembe* (Kongo), *Corentin Tolisso* (Togo), *Ousmane Dembélé* (Mali), *Steven Nzonzi* (Kongo), *Steve Mandanda* (DRC), *Adil Rami* (Maroko), *Nabil Fekir* (Alžírsko), *Djibril Sidibé* (Mali), *Benjamin Mendy* (Senegal) a *Samuel Umtiti* (narozený v Kamerunu). (Njororai, et al., 2021)

V případě Francie jde o dlouhodobý jev, jak již bylo uvedeno, ale dalším zajímavým příkladem je Belgie. V současném multietnickém belgickém týmu jsou hráči z různých přistěhovaleckých prostředí. Patří mezi ně belgicky narozený *Marouane Fellaini*, jehož otec byl marocký fotbalista, *Romelu Lukaku*, jehož otec hrál za Zair (nyní DR Kongo) a *Dedrick Boyata*, jehož otec byl také fotbalový migrant z dnešního DR Kongo. Pro Belgii je *Lukaku* jedním z několika hráčů konžského původu v národním týmu. Otec kapitána týmu *Vincenta Kompanyho* byl také migrant z Konga. Hráči konžského původu jsou však jen jednou částí této skupiny. Otec *Mousy Dembélé* pochází z Mali, zatímco otec *Axela Witsela* pochází z Martiniku, čímž ho spojuje s dlouhou a úctyhodnou tradicí evropských fotbalistů z francouzského-antilského původu. A i když se z různých stran nepochybně vyskytlo určité bouřlivé pohoršení o multietnické povaze týmu, belgičtí fotbaloví fanoušci to z velké části přivítali s nadšením a ulevilo se jim, když vidí svůj tým zpět na mezinárodní scéně. Jedna generace pokročila ve své kariéře migrací do Evropy a udělila svým synům belgické občanství. V širším měřítku existuje diaspora hráčů vyrůstajících v evropských zemích, které pak reprezentují na mezinárodní fotbalové scéně. (Downing, 2018) Vzestup Belgie na vrchol světového fotbalu byl skutečně díky rozmanitému, ale velmi talentovanému týmu. Všichni tito francouzští a belgičtí hráči byli způsobilí hrát za

zemi svého původu, ale rozhodli se reprezentovat evropské (Belgii a Francii) místo svých afrických zemí.

Kromě Francie a Belgie přijaly hráče s africkým původem i další země, mimo jiné Německo, Itálie, Anglie, Portugalsko, Švýcarsko, Nizozemsko. Francie měla v kádru 23 hráčů, a z toho 15 hráčů s africkými kořeny. Belgie měla 9 z 23 afrických hráčů. Anglie měla 12 afrických hráčů, přičemž většina z nich měla karibské kořeny, zatímco 4 z nich měli africké rodiče včetně *Dele Alliho* (Nigérie) a *Dannyho Welbecka* (Ghana). Boj o africké fotbalové talenty tedy stále pokračuje. V rámci kolonizačního dědictví se západní sport, zejména fotbal, stal hlavní zábavou mnoha mladých mužů a později i žen na africkém kontinentu. (Njororai, et al., 2021)

Země jako Německo nyní pravidelně nasazují hráče jako *Leroy Sane*, *Jerome Boateng* a *Serge Gnabry*, kteří jsou druhou generací přistěhovalců, protože se narodili a vyrostli v evropském národě. Za Nizozemí, Švédsko, Itálii, Irskou republiku a Švýcarsku také pravidelně hrají afričtí hráči. To proměnilo západoevropské národy na mnohonárodnostní země a rozmanitost v jejich národních fotbalových týmech je reprezentací měnící se demografie a také kontroverzní imigrační politiky. Evropské národy včetně Francie, Belgie a Portugalska měly liberální imigrační politiku, která jim umožňovala využít talenty z jejich kolonizovaných území. Pro Portugalsko lze naturalizaci mosambických hráčů v rámci „Pravidla domorodého obyvatelstva“ chápat jako proces, který fungoval k posílení portugalské koloniální hegemonie. (Darby, 2007)

Na Mistrovství světa ve fotbale v Kataru 2022 nebyl seznam soupisek afrických hráčů výrazně odlišný od mistrovství v roce 2018. V Kataru se kvalifikovalo celkem 10 evropských týmů. Nejvíce afrických hráčů bylo v týmech Francie, Německa, Belgie, Švýcarska a Portugalska. V týmu Francie hrálo čtrnáct hráčů s africkými kořeny, např. již zmiňovaný *Kylian Mbappé* (Alžírsko, Kamerun), *Ousmane Dembélé*, *Karim Benzema* (Alžírsko) nebo *Dayot Upamecano* (Guinea-Bissau). V německém týmu bylo přítomno sedm hráčů afrického původu, *Leroy Sané* (Senegal), *Jamal Musiala* (Nigérie) nebo *Yousoufa Moukoko* (Kamerun). Belgický tým měl šest hráčů afrického původu, z nichž nejvíce zářil *Romélu Lukaku* (DR Kongo). Švýcarská fotbalová reprezentace se pyšnila taktéž šesti hráči a Portugalsko mělo afrických hráčů pět. Méně početnou skupinou bylo Španělsko a Wales se třemi africkými fotbalisty, Nizozemsko se čtyřmi, Dánsko se dvěma a Anglie pouze s jedním hráčem afrického původu, *Bukayo Saka* (Nigérie). (sportnewsafrika, 2022)

3.4.2 Fotbalové akademie

Od počátku 90. let se objevily fotbalové akademie zahrnující partnerství mezi africkým zařízením a evropským klubem, které hrají hlavní roli při migraci afrických hráčů do Evropy. Toto partnerství mělo obvykle dvě formy, v první kluby zřizují akademie, tréninková centra nebo investují do stávajících a na oplátku mají nárok na ty nejlepší hráče, které vyprodukují. Fotbalové akademie a školící školy, jejichž cílem je získávání, zušlechťení a přestup mladých talentů do Evropy, jsou už dlouho součástí fotbalové krajiny v Africe. Od zavedení nových FIFA přestupových předpisů a rostoucí tahačích o nejlepší fotbalový talent Afriky od 90. let, se tyto podniky rozrostly po celém kontinentu. (Darby, 2007)

Fotbalové akademie v Africe nejsou jednotnými celky, lze je rozdělit do čtyř kategorií. První jsou africké akademie, organizované a řízené africkými klubovými stranami nebo africkými národními federacemi, které fungují alespoň na povrchu podobným způsobem jako ty, které existují například v Evropě. Druhým jsou afro-evropské akademie, které zahrnují buď partnerství mezi existujícími akademiemi a evropským klubem nebo ujednání, ve kterém se evropský klub ujme kontrolního podílu v africkém klubu a poté buď převezme stávající mládežnické struktury klubu, nebo založí nové. (van der Meij, et al., 2017) Třetí lze klasifikovat jako soukromé, nebo korporátně sponzorované akademie, které mají dobře vybudované základy a fungují s podporou a sponzorstvím soukromých osob, obvykle bývalých špičkových afrických hráčů, národních fotbalových reprezentací, nebo podnikového sektoru. (Darby, 2012, Darby, Akindes, et al., 2007) Posledním typem jsou nepřidružené, improvizované akademie, zahrnující málo kvalifikovaný personál a postrádající vhodné vybavení (Darby, 2012).

Fotbalové akademie se jasně staly všude přítomným rysem fotbalového prostředí a potenciální hráči se o nich dozvídají mnoha způsoby. Za prvé, akademie využívají k propagaci řadu médií, jako je televize, rozhlas, noviny a sociální média, a tyto kanály jsou využívány k propagaci náborových turnajů nebo zkoušek. (Ackah, C., Medvedev, 2012) Za druhé, trenéři týmů jsou významným zdrojem informací, zejména pokud jsou součástí neformálních sítí, které akademie čerpají při náboru (Darby, Solberg, 2009). Mnoho z nich bude informovat své hráče o tom, co akademie mohou nabídnout, a někteří aktivně vyhledávají příležitosti k návštěvě a hraní přátelských zápasů proti týmům akademie. Jejich zájem o to, aby jejich hráči podepsali akademii, může být altruistický a zakořeněný v touze vidět mladé chlapce postupovat, ale jsou také motivováni finanční nebo materiální kompenzací, kterou dostávají pro hráče. Povaha a rozsah této kompenzace se pohybuje od poskytnutí výstroje a vybavení až po peněžní platbu a

závisí na jednáních s akademií. Samotní hráči akademie jsou také zásadním zdrojem informací a významně ovlivňují vnímání akademií mezi těmi, kteří jsou na jejich bezprostředních sociálních sítích. (Coe, 2011)

3.4.3 Kam afričtí fotbalisté nejčastěji směřují

Zatímco se mnoho afrických hráčů vydává do Francie, Anglie a Španělska, další lze nalézt v méně módních ligách v Rusku, Polsku, Moldavsku a jinde. Lákadlo profesionální kariéry v Evropě je pochopitelné, ale stejně jako u fotbalistů odkudkoli jinde je počet těch, kteří se dostanou na nejvyšší příčky, nízký. Zatímco mnoho afrických hráčů může vykazovat nadnárodní kariérní cestu, ne každý může napodobit *Didiera Drogbu* z Pobřeží slonoviny, *Michaela Essiena* z Ghany nebo egyptského *Mo Salaha*. Pro některé tak sen o slávě, postavení a bohatství končí osamělostí a odcizením v ulicích evropských měst po neúspěchu dostatečně zapůsobit na elitní klub. To vzbuzuje vážné obavy a poukazuje na rizika spojená s plněním snu stát se profesionálním hráčem. (Poli, 2010)

3.5 Determinanty fotbalové migrace

Rostoucí profil a postavení afrických národních týmů na mezinárodní scéně byl od poloviny 80. let nepochybně jedním z nejvýznamnějších faktorů stále rychlejšího přílivu Afričanů do evropské hry. Tento vývoj úzce souvisel se zvolením Brazílce, *João Havelange*, v roce 1974 prezidentem světové organizace a jeho následným úsilím o vývoj hry v těch regionech, které byly do té doby FIFA přehlíženy. (Darby, 2002) Vedlejším produktem toho byla zvýšená přítomnost a lepší výsledky afrických stran ve finále Světového poháru a také vynikající výkony afrických týmů na mistrovství světa mládeže do 17 a 20 let. Tento vývoj efektivně předvedl potenciál vznikajících afrických talentů evropským klubům a pomohl vytvořit „poptávku“ pro afrických hráčích v Evropě. (Darby, 2002).

Existuje mnoho faktorů, které ovlivnily, motivovaly nebo naopak zpomalily a omezily pohyb fotbalové pracovní síly. Lze určit tři hlavní soubory determinantů fotbalové migrace: ekonomické, kulturní a institucionální. Ekonomické determinanty jsou nepochybně klíčové. Klubová chudoba, slabé státní investice, slabé národní ekonomiky a finanční krize často přispěly k vytlačení hráčů („*push*“), zatímco na straně „*pull*“ byly zejména nejbohatší evropské ligy, které byly schopné nabídnout bezkonkurenční finanční odměny. (Magee, et al., 2002)

V některých částech severní Afriky, zejména v Maroku, Tunisku a Egyptě, existuje v některých klubech typ profesionální infrastruktury, která může poskytnout platy, které motivují hráče, aby zůstali doma, alespoň v počáteční části své kariéry. Některé kluby jako *Al Ahly* v Egyptě a *Esperance* v Tunisku si pomalu vybudovali odborné nadace, které jim umožnily, aby si déle drželi jen své nejtalentovanější hráče, ale také, aby si kupovali a udržovali hráče z jiných afrických zemí.

Navzdory různým úrovním profesionality v severní Africe, stále jsou značné rozdíly ve financích, které nejúspěšnější profesionální kluby v regionu a evropské týmy, i ty, které hrají mimo elitní úroveň, mají k dispozici na hráčské platy (Stone, 2022). Tyto strohé statistiky představují jeden z klíčových důvodů pro migraci velkého počtu Severoafričanů do profesionálních lig v Evropě. Nicméně tyto finanční rozdíly a „*push*“ faktor, který generují, se zvětšují v pobřežních zemích subsaharské západní Afriky, kde nejisté socioekonomické a politické klima napáchalo spoušť na domácí fotbalové infrastrukturu a výrazně omezila jakýkoli potenciál pro zakládání dobře organizovaných profesionálních klubů a lig (Darby, 2002). Většina klubů zde funguje bez významného korporátního či individuálního sponzoringu a jen málo z nich dokázalo nabídnout takové smlouvy, jaké hráčům umožňují pravidelné a garantované platy a ochranu pracovních sil, které se vyskytují v Evropě a v částech severní Afriky. Tato analýza politické ekonomie fotbalu v těch regionech, které exportují nejvyšší počet hráčů do Evropy, podtrhuje neúprosnou volbu, kterou podstupují mladí afričtí fotbalisté s aspiracemi na to, aby si vybudovali kariéru. Infrastruktura, profesionalita anebo možnost dobrého platu, který by je motivoval k setrvání v jejich domovských zemích a vyhýbat se potenciálu vydělávat na téměř nepředstavitelném bohatství, alespoň na standardy Afričanů, které nabízí evropská hra (Bale, 2004).

K formování vzorců migrace také přispěly kulturní a institucionální faktory, jako vládní a regionální agentury mimo fotbalový svět, politická nestabilita, špatné hospodaření, korupce a vládní zásahy. (Darby, 2006). Existovala směs faktorů včetně získání „profesionálního statusu“ a také ekonomických příjmů (Agergaard, Botelho, 2013). Další „*push*“ faktory byly okolnosti v domovských zemích jako postavení mužského i ženského fotbalu, pozornost médií, možnost vydělávat peníze a žít sen o profesionální kariéře atd. „*Pull*“ faktory byly pobídky v jiných zemích, které přitahovaly fotbalové migranty hledající lepší život a navíc, žádný ligový systém nebo ligy ve špatných podmínkách, nedostatek peněz (sponzoři, vybavení) a nízká kvalita sportovních zařízení, trenérů atd.

Mobilita hráčů někdy zdůrazňuje sporné procesy, kterými agenti působí, a etické praktiky některých evropských klubů ve snaze získat mladé talenty ve velmi raném věku. Kromě negativního dopadu na hráče má odčerpávání mladých talentů z kontinentu jednoznačně negativní důsledky pro rozvoj fotbalové infrastruktury v afrických zemích, což ztěžuje rozvoj domácích lig, protože nejlepší talenty jsou odváděny pryč. To posiluje něco jako sportovní vztah jádro-periferie, který někteří považují za formu moderního imperialismu, který odčerpává Afriku o užitečný sportovní zdroj. (Murphy 2017)

3.6 Důsledky fotbalové migrace z Afriky

Na jedné straně se zlepšila kvalita národních týmů, politici a občané jsou hrdí na svůj multikulturní status a vypadá to, že národní týmy získávají podporu napříč rasovými skupinami, když tým vyhraje. Menšinové skupiny se navíc cítí oceňovány a začleněny, což zvyšuje jejich pocit sounáležitosti s přijatými zeměmi. Na politické úrovni existuje pocit národní jednoty. Když podávají dobrý výkon, jsou dobře přijímáni jako „jedni z nich“, ale když výkon klesá, nejsou jedním z nich nebo jsou přistěhovalci. Na druhou stranu se však menšinová hráči cítí využití a jsou rasově zneužíváni. Když si tým vede špatně, hráči afrického původu čelí tvrdší kritice. Ale když hráči produkují požadované výsledky v Evropě, stanou se hrdiny každého občana země, kterou reprezentují. (Heere, et al., 2007)

Krátkodobě vede migrace fotbalových hráčů k přímé ztrátě lidského kapitálu jejich země původu. Dlouhodobě může migrace vyvolat zisky lidského kapitálu prostřednictvím několika kanálů. Někteří hráči se po nějaké době vrátí zpět do země původu s novými dovednostmi získanými v zahraničních týmech. (Berlinschi, et al., 2010, Taylor, 2006) Celkově má ale fotbalová migrace důsledky spíše negativní než pozitivní. Již zmiňovaná nelegální forma obchodování s fotbalisty je velmi nebezpečná, jelikož se jedná o mladé nezletilé talenty, které se nechají obalamutit falešnými agenty, kteří je pak nechají na ocet, bez jakýchkoliv prostředků. Mladí hráči mají vidinu úspěchu, splněného snu a získání finančních potřeb, a tak je mnohdy velmi těžké je přemluvit zůstat ve svém mateřském klubu a mateřské zemi. Další negativním důsledkem je tzv. „*muscle drain*“, který způsobuje odliv těchto šikovných, talentovaných hráčů z Afriky do Evropy, což má za následek poruchu mateřského prostředí hráče, hlavně tedy toho fotbalového, které už pak nemůže z toho hráče benefitovat. Dalším důležitým je fakt, že jakmile se hráč vrátí do své mateřské země po neúspěchu v zahraničí a podvodu ze strany agenta, nedokáže se vrátit zpět do normálu a pomoci tak svému týmu v mateřské zemi zpět na výsluní. Pozitivním dopadem je definitivně uplatnění hráče a plné využití svého potenciálu a dovedností,

kteře by ve své domácí lize jistě nedokázal, respektive by to nebylo možné. Jakmile se hráči daří, zvyšuje tak úspěšnost celého týmu, a to na národní úrovni, ve své národní reprezentaci, kde se celý tým zlepšuje. (Berlinschi, et al., 2010)

3.7 Ženy a fotbalová migrace

V poslední době se ženský fotbal potýká s fascinací současným vývojem skandinávského ženského fotbalu, který vyniká jako zajímavé téma jak pro sportovní výzkum, tak pro společenské vědy. Ženský fotbal ve Skandinávii, stejně jako na jiných místech světa, se stal důležitějším společenským fenoménem díky stálému růstu participace, návštěvnosti, podpoře a profesionálního managementu. Co se týče participace, fotbal se stal největším organizovaným sportem pro dívky a ženy v Norsku a Švédsku a třetím největším v Dánsku. To lze považovat za bezprostřední vyvrcholení historického procesu, kdy skandinávské země patřily k průkopníkům rozvoje ženského fotbalu. Navíc od 90. let 20. století, se rozvinuly zejména přistěhovalectví mezinárodních špičkových hráčů do skandinávských klubů, takže dnes Skandinávie tvoří centrum ženského fotbalu na celém světě. Skandinávský ženský fotbal tak nabízí příležitost studovat sportovní migraci pracovních sil ve svých vznikajících procesech a výzvách a příležitostech, které následují. (Eliasson 2009) Fotbalistky z Afriky, především tedy z Nigérie, migrují, aby získaly, mezinárodní zkušenosti. Pohyb do Skandinávie dává šance pro sociální mobilitu a svobodu, které jim v Africe nejsou k dispozici. Ačkoliv pro nigerijskou mezinárodní fotbalovou migraci žen do Skandinávie existují finanční pobídky, motivační faktory pro pohyb také souvisí s aspiracemi na profesionální rozvoj, které nelze měřit v peněžních termínech. (Botelho, Agergaard, 2011) Primární pobídky pro africké fotbalistky k migraci jsou spíše sportovní ambice než únik z chudoby a exilu (Agergaard, Botelho, 2013).

3.8 Porovnání migračních toků z Afriky s fotbalovou migrací z LA

Afrika a Latinská Amerika dnes představují preferované oblasti nábory pro evropské kluby. Celkem 456 evropských klubů zohledněných při sčítání zaměstnávalo 35,5 % z celkového počtu fotbalistů. Latinskoameričtí hráči v počtu 979 představovali čtvrtinu krajanů (25 %). Méně početní hráči naverbovaní v Africe tvořili 13,5 % z celkového počtu zahraničních fotbalistů. Z geografického hlediska je „produkce“ hráčů v Africe soustředěna především v západní části kontinentu. Na národní úrovni je Brazílie zdaleka zemí, která vyvážá do Evropy největší počet hráčů. Role Brazílie v tréninku a exportu hráčů není omezena jen na Evropu.

V roce 2004 zaznamenala brazilská fotbalová konfederace odchod 846 hráčů, kteří se snažili využít svůj talent po celém světě, 60 z nich jinde než v Evropě. (Théry, 2014)

Zatímco řada evropských zemí také exportuje hráče do jiných evropských zemí, zejména do Francie, toky z Asie a Severní Ameriky zůstávají omezené. Naopak Afrika a Latinská Amerika, dva kontinenty poněkud na okraji hlavních mezinárodních obchodních tocích, hrají zásadní roli na celosvětovém trhu pro fotbalisty. Silná přítomnost Latinoameričanů v Evropě je především v Portugalsku (79,6 %), Španělsku (47,8 %) a Itálii (51 %), což jsou země, s nimiž jsou vztahy historicky důležité. Největší zastoupení Afričanů v Evropě je ve Francii (37 %). Na rozdíl od Latinskoamerických hráčů, ve Finsku (35,9 %), Švédsku (23,5 %) a Norsku (18,7 %) je podíl afrických fotbalistů vyšší než evropský průměr. Afričtí hráči jsou poměrně početní i ve střední Evropě (Švýcarsko, Belgie) a v některých východoevropských ligách (Maďarsko, Turecko, Rumunsko, Ukrajina, Srbsko. Mezi země, ve kterých Afričané nejsou četní, patří Island, kde nehraje žádný africký fotbalista, ale i Skotsko (3,3 %) a Irsko (3 %). (Elliott, Maguire, 2008)

Analýza rozložení latinskoamerických a afrických hráčů přináší dvojí logiku. Na jedné straně, s výjimkou anglického mistrovství, kde je mezinárodní nábor mnohem více orientován na sousední země, staré koloniální mocnosti, jako Francie, Španělsko a Portugalsko nadále mnoho čerpají z rezervoáru talentů z dřívějších kolonií, tzv. nizované země – zejména Pobřeží Slonoviny, Kamerun, Senegal, Mali, Brazílie, Uruguay a Argentina. Na druhou stranu migrační trasy mají tendenci se rozlišovat, což odráží účelové sjednocení prostorů probíhající v kontextu globalizace pracovního trhu fotbalistů. Sportovní pracovní migrace je tedy z části odrazem již existujícího uspořádání sociální, politické a ekonomické moci ve sportu. (Maguire, Stead, 1998)

V roce 2008 Afrika představovala oblast původu, pro kterou bylo rozdělení v rámci 30 šampionátů nejvyrovnanější. Stupeň šíření obyvatel Latinské Ameriky je podobný jako u expatriantů ze západní Evropy. Zvláště nadměrné zastoupení na východě kontinentu mají Východoevropané kvůli logice blízkosti a jsou těmi, kteří vykazují největší odlišnosti. Mezi osmi hlavními africkými a latinskoamerickými producenty, což v roce 2008 představovalo nejméně 40 zahraničních hráčů ve 30 ligách, vynikají Ghana, Kamerun, Brazílie a Nigérie díky vysoké míře odlišnosti. Hráči ze Senegalu a Pobřeží Slonoviny jsou ve Francii zastoupeni velmi dobře. Asi 22 % Senegalců a 17 % obyvatel Pobřeží Slonoviny hraje 30 lig ve francouzských klubech. Co se týče Latinoameričanů, téměř polovina z nich hraje ve Španělsku, Itálii a Řecku (49,1 %), největší koncentraci těchto třech zemích tvoří fotbalisté z Uruguaye (57,7 %).

Obecně lze říct, že afričtí hráči jsou mezi různými zeměmi rozmístění spravedlivěji. Ghanští, kamerunští a nigerijští fotbalisté dnes opravdu tvoří nadnárodní pracovní sílu srovnatelnou s jejich brazilskými protějšky. Velkou roli hraje i kritérium věku, kdy koncentrace krajanských hráčů podle jejich zóny původu je obecně silnější než začátku jejich kariéry. Mladí afričtí fotbalisté mají tendenci migrovat do menšího počtu lig (zejména Francie, Norska a Dánska) a poté se rozptýlit do jiných zemí, jakmile jsou již přítomni na evropském trhu. Vývoj zaznamenaný u Latinské Ameriky je očividně méně výrazný. Relativní stabilita jejich indexu odlišnosti spíše ukazuje, že kluby velkého počtu zemí tyto hráče přímo rekrutují. Tento výsledek odráží větší rozmanitost náborových sítí používaných evropskými kluby k najímání fotbalistů v Jižní Americe než v Africe. (Eliasson, 2009)

Závěr

V mé práci jsem se zabývala fotbalovou migrací jako takovou, ale především jsem mapovala migraci afrických fotbalistů do Evropy, co tuto migraci ovlivnilo, její příčiny, determinanty a důsledky. Za poslední dvě dekády se migrační trasy afrických fotbalistů rozrostly a vymezily se určité migrační toky, ve kterých se afričtí fotbalisté pohybují. Hlavním cílem této práce bylo popsat fotbalovou migraci a zjistit příčiny této migrace. V úvodu práce jsem se stručně zabývala geografii sportu a uvedla fotbal jako celosvětový fenomén, jež se v posledních letech stal nejpopulárnějším sportem na světě, a který má největší televizní sledovanost ve sportu. Historie fotbalu pravděpodobně spadá až do počátků starověké Číny, kde se fotbal začal hrát s míčem nazývaným „*Caju*“. Moderní fotbal však vznikl v 19. století v Anglii, chrámem fotbalu. Fotbal byl rozšířen po celé Anglii a postupně se začaly objevovat primární zmínky o FA (Fotbalová asociace) a zřídka začaly vznikat první fotbalové ligy v Nizozemsku, Německu a Francii. Poté se fotbal z Anglie rozšířil do celého světa, tento export probíhal skrze tři hlavní toky, a to, misionáře, skrze imperiální vazby a obchodní spojení. Fotbal v současnosti přesahuje národní, sociální a kulturní hranice a je řízen pravidly FIFA, která zastává funkci světového řídicího orgánu fotbalu. Nyní má 211 členských národních asociací, přičemž každá z nich je členem jedné ze šesti regionálních konfederací, na které je svět rozdělen dle kontinentů. Evropu má na starost UEFA.

V polovině práce popisuji africký fotbal, od jeho vzniku, až po současnost, kdy se Afrika začala velmi rychle projevovat v globální sportovní sféře a mladí talenti se začaly nejvíce prosazovat právě v mezinárodním fotbale. Stěžejní bylo jak pro Jihoafrickou republiku, tak i celý kontinent, pořádání MS ve fotbale 2010, doposud největší sportovní akce uskutečněná v Africe. Tato akce s sebou přinesla pozitivní dopady na infrastrukturu a ekonomiku i cestovní ruch, avšak negativní dopady jsou zcela vyvážené. V poslední a stěžejní části práce jsem mapovala fotbalovou migraci, její příčiny a důsledky. Fotbalová migrace se stala oblíbeným tématem teprve v poslední době a za posledních deset let se výrazně rozrostla. Urychlil ji především *Bosmanův* případ, který ovlivnil, v dobrém slova smyslu, celé obchodování ve fotbale. Obchodování ve fotbale má totiž dvě formy: legální, spravována předpisy FIFA a nelegální, tzv. „*trafficking*“, jež je jedním z původních úkazů zvýšené fotbalové migrace hráčů z rozvojových zemí do Evropy a jedním z negativních dopadů fotbalové migrace. Tato nelegální forma je nebezpečná i z toho důvodu, že se jedná převážně o nezletilého hráče, pocházejícího z chudé rodiny, který má až idealistickou vidinu, pro šanci zazářit v Evropě a

vydělat si velké peníze. Jde o formu podvodu, při které je mladému hráči přislíben převoz do Evropy za vysoký peněžní poplatek, avšak po transportu na určené místo je hráč osamocen, opuštěn, bez ničeho. Tyto transporty seřizují falešní fotbaloví agenti, kteří působí v neoficiálních fotbalových akademiích. Takových akademií je v Africe spousta, avšak existují další tři typy akademií, které fungují na legální bázi a jsou důležitou trajektorií mezi hráčem, jeho mateřskou zemí a cílovou evropskou zemí. Jak již bylo zmíněno, pohyb hráčů z afrického kontinentu se začal zvyšovat převážně po *Bosmanově* případu. Nepříznivé místní podmínky, nedostatek sportovních a finančních příležitostí, mnohem lepší možnosti kariérního růstu a finanční příležitosti nutí hráče využívat šance v zahraničí. Nejčastější migrační trasou afrických fotbalistů je přesun do Francie, kde je největší koncentrace afrických fotbalistů spolu s Belgií, a pokud se stane, že hráčům to v těchto zemích nevyjde, nejčastěji se přesunují do Anglie. Přítomnost afrických hráčů ve francouzském fotbale lze vyzorovat již od jeho vzniku v roce 1932. Na MS ve fotbale 2018 bylo ve francouzském týmu přítomno patnáct hráčů s africkými kořeny a o čtyři roky později měla jen o jednoho hráče s africkými kořeny méně. Determinanty fotbalové migrace můžeme rozdělit do tří kategorií, zatímco ekonomické determinanty, jako klubová chudoba, a finanční krize, jsou stěžejní a klíčové pro migraci afrických fotbalistů do Evropy. S tím souvisí i dopady fotbalové migrace, z nichž převážejí spíše ty negativní, jako již zmiňovaný „*trafficking*“, nebo tzv. „*muscle drain*“, který způsobuje odliv fotbalových nejlepších talentů z rozvojových zemí do Evropy, čímž tyto rozvojové země trpí, jelikož ze svých nadaných hráčů nemůžou nadále benefitovat a dochází tak k narušení domácího fotbalového prostředí. Jedním z pozitivních dopadů migrace je určitě naplnění a využití hráčského talentu a jeho předpokladů, které by ve své mateřské zemi nedosáhl. Jako úplně poslední část porovnávám migraci hráčů z Afriky s fotbalovou migrací z Latinské Ameriky, kde lze velmi dobře vyčíst, že většina afrických hráčů směřuje do Francie, Belgie, Švýcarska i Maďarska, zatímco hráči z Latinské Ameriky směřují do zemí, se kterými mají společnou historii, jako Španělsko, Portugalsko a Itálie.

Seznam použité literatury

ARMSTRONG, Gary a Richard GIULIANOTTI. *Football Cultures and Identities*. Palgrave MacMillan, 1999. ISBN 9780333730096.

ARMSTRONG, Gary a Richard GIULIANOTTI. *Football in Africa Conflict, Conciliation and Community*. Palgrave Macmillan, 2004. ISBN 978-1-349-66153-4.

BALE, John. *Sports Geography*. 2002. Routledge. ISBN 9780419252306.

BROERE, Marc a Roy VAN DER DRIFT. *Football Africa!*. WorldView, 1997. ISBN 9781872142371.

CÁRDENAS, Alexander. *The global journey of football: from the origins of the beautiful game to its recent use as a social catalyst*. Anchor Academic Publishing, 2014. ISBN 9783954897353.

COE, Cati. How children feel about their parents' migration: A history of the reciprocity of care in Ghana. In: *Everyday Ruptures*. Vanderbilt University Press, 2010, s. 97-114. ISBN 9780826517470.

DARBY, Paul. *Africa, Football and FIFA Politics, Colonialism and Resistance*. Routledge, 2002. ISBN 9780714680293.

DUBEY, Jean-Philippe. *La libre circulation des sportifs en Europe*. Emile Bruylant, 2000. ISBN 978-2802714477.

ELLIOTT, Richard a John HARRIS. *Football and migration: perspectives, places, players* [online]. Routledge, 2016. ISBN 9781138695245.

FALCOUS, Mark a Joseph MAGUIRE. *Sport and migration: borders, boundaries and crossings*. Routledge, 2010. ISBN 9780415498340.

GALEANO, Eduardo. *Soccer in Sun and Shadow*. Verso, 2003. ISBN 9781859844236.

GOLDBLATT, David. *The Age of Football: Soccer and the 21st Century*. W. W. Norton & Company, 2020. ISBN 9780393635119.

GOLDBLATT, David. *The Ball is Round: A Global History of Football*. Penguin, 2006. ISBN 9780141015828.

GUTTMANN, Allen. *Games and Empires: Modern Sports and Cultural Imperialism*. Columbia University Press, 1994. ISBN 9780231100427.

LANFRANCHI, Pierre a Matthew TAYLOR. *Moving with the Ball: The Migration of Professional Footballers*. Bloomsbury, 2001. ISBN 9781859733073.

MAGUIRE, Joseph. *Social Sciences in Sport*. 2014. Human Kinetics. ISBN 978-0736089586.

MASON, Tony a Dilwyn PORTER. *Association Football and English Society, 1863-1915 (revised edition)* [online]. Routledge, 2023. ISBN 9781003206644.

MURRAY, Bill a William J. MURRAY. *The World's Game: A History of Soccer*. University of Illinois Press, 1998. ISBN 9780252067181.

MURRAY, Warwick. *Geographies of Globalization* [online]. Routledge, 2005. ISBN 9780203595831.

NESTI, Mark. *Psychology in football: Working with elite and professional players*. Routledge, 2010. ISBN 9780415549998.

WHITE, Michael J. *International Handbook of Migration and Population Distribution* [online]. Springer, 2016. ISBN 978-94-017-7282-2.

VAMPLEW, Wray. *Pay up and play the game: Professional sport in Britain, 1875-1914*. Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-0521355971.

WALVIN, James. *The Only Game: Football in Our Times*. Longman, 2001. ISBN 9780582505773.

About FIFA. *FIFA* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.fifa.com/>

Migration. *United Nations* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.un.org/en/>

Qatar 2022: 14 teams with players of African origins. *Sport News Africa* [online]. 2022. Dostupné z: <https://sportnewsafrika.com/en/all-african-countries/qatar-2022-14-teams-with-players-of-african-origins/>

ACHEAMPONG, Ernest Yeboah. The Journey of Professional Football Career: Challenges and Reflections [online]. 2021, 374-391. Dostupné z: doi:10.1177/0193723520958

ACKAH, Charles a Denis MEDVEDEV. Internal migration in Ghana: determinants and welfare impacts. *International Journal of Social Economics* [online]. 2012, 764-784. Dostupné z: doi:10.1108/03068291211253386

AGERGAARD, Sine a Vera BOTELHO. *The way out? African players' migration to Scandinavian women's football* [online]. 2013, 523-536. Dostupné z: doi:10.1080/17430437.2013.815512

ADEPOJU, Aderanti. Linkages Between Internal and International Migration: The African Situation. *International Social Science Journal* [online]. 1998, 387-395. Dostupné z: doi:10.1111/issj.1998.50.issue-157.

ALEGI, Peter. Laduma! Soccer, Politics and Society in South Africa, from Its Origins to 2010, and: African Soccerscapes: How a Continent Changed the World's Game. *Cambridge University Press* [online]. 2012, 215-218. Dostupné z: doi:10.1353/arw.2012.0011

ALEGI, Peter. The Football Heritage Complex: History, Tourism, and Development in South Africa. *Africa Spectrum* [online]. Sage Publications, 2006, 415-426. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40175151>

ALVAREZ, J., D. FORREST, I. SANZ a J.D. TENA. Impact of importing foreign talent on performance levels of local co-workers. *Labour Economics* [online]. 2011, 287-296. Dostupné z: doi:10.1016/j.labeco.2010.11.003

ANTONIONI, Peter a John CUBBIN. The Bosman Ruling and the Emergence of a Single Market in Soccer Talent. *European Journal of Law and Economics* [online]. 2000, 157-173. Dostupné z: doi:10.1023/A:1018778718514

ARCIONI, Sandro, Emmanuel BAYLE a Hervé RAYNER. Sepp Blatter: Wielding Power Through FIFA. *Global Sport Leaders* [online]. 2018, 301-335. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-319-76753-6_12

BALLER, Susann. The Other Game: The Politics of Football in Africa. *Africa Spectrum* [online]. 2006, 325-330. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40175146>

BALLER, Susann, Giorgio MIESCHER a Ciraj RASSOOL. Visualizing the game: global perspectives on football in Africa. *Soccer & Society* [online]. 2012, 139-155. Dostupné z: doi:10.1080/14660970.2012.640498

BALE, John a Trudo DEJONGHE. Editorial. Sports Geography: an overview. *Revue belge de géographie* [online]. 2008, 157-166. Dostupné z: doi:10.4000/belgeo.10253

BERGH, Gunnar a Sölve OHLANDER. From National to Global Obsession: Football and Football English in the Superdiverse 21st Century. *Nordic Journal of English Studies* [online]. 2020, 359-383. Dostupné z: doi:10.35360/njes.627

BERLINSCHI, Ruxanda, Jeroen SCHOKKAERT a Johan SWINNEN. When drains and gains coincide: Migration and international football performance. *Labour Economics* [online]. 2013, 1-14. Dostupné z: doi:10.1016/j.labeco.2012.12.006

BINDER, John J. a Murray FINDLAY. The Effects of the Bosman Ruling on National and Club Teams in Europe. *Journal of Sports Economics* [online]. 2012, 107-129. Dostupné z: doi:10.1177/1527002511400278

BOHLMANN, Heinrich R. a Jan H. Van HEERDEN. Predicting the economic impact of the 2010 FIFA World Cup on South Africa. *International Journal of Sport Management and Marketing* [online]. 2008, 383-396. Dostupné z: doi:10.1504/IJSMM.2008.017214

BOTELHO, Vera L. a Sine AGERGAARD. Moving for the love of the game? International migration of female footballers into Scandinavian countries. *Soccer & Society* [online]. 2011, 806-819. Dostupné z: doi:10.1080/14660970.2011.609681

CORNELISSEN, Scarlett, Urmilla BOB a Kamilla SWART. Towards redefining the concept of legacy in relation to sport mega-events: Insights from the 2010 FIFA World Cup. *Development Southern Africa* [online]. 2011, 307-318. Dostupné z: doi:10.1080/0376835X.2011.595990

CZAIKA, Mathias a Hein DE HAAS. The Globalization of Migration: Has the World Become More Migratory?. *International Migration Review* [online]. 2014, 283-323. Dostupné z: doi:10.1111/imre.12095

DAUNCEY, Hugh a Geoff HARE. WORLD CUP FRANCE '98. *International Review for the Sociology of Sport* [online]. 2000, 331-347. Dostupné z: doi:10.1177/101269000035003006

DARBY, Paul. Africa and the 'World' Cup: FIFA Politics, Eurocentrism and Resistance. *The International Journal of the History of Sport*[online]. 2005, 883-905. Dostupné z: doi:10.1080/09523360500143745

DARBY, Paul. African Football Labour Migration to Portugal: Colonial and Neo-Colonial Resource. *Soccer & Society* [online]. 2007, 495-509. Dostupné z: doi:10.1080/14660970701440774

DARBY, Paul a Eirik SOLBERG. Differing trajectories: football development and patterns of player migration in South Africa and Ghana. *Soccer & Society* [online]. 2009, 118-130. Dostupné z: doi:10.1080/14660970903331433

DARBY, Paul. Gains Versus Drains: Football Academies and the Export of Highly Skilled Football Labor. *Brown Journal of World Affairs* [online]. 2012, 265-277. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24590876>

DARBY, Paul, Gerard AKINDES a Matthew KIRWIN. Football Academies and the Migration of African Football Labor to Europe. *Journal of Sport & Social Issues* [online]. 2007, 143-161. Dostupné z: doi:10.1177/0193723507300481

DARBY, Paul. Migração para Portugal de jogadores de futebol africanos: recurso colonial e neocolonial. *Análise Social* [online]. 2006, 417-433. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41012276>

DARBY, Paul. Out of Africa: The Exodus of Elite African Football Talent to Europe. *WorkingUSA* [online]. 2007, 443-456. Dostupné z: doi:10.1163/17434580-01004005

DIETSCHY, Paul. Making football global? FIFA, Europe, and the non-European football world, 1912–74. *Journal of Global History* [online]. 2013, 279-298. Dostupné z: doi:10.1017/S1740022813000223

DOWNEY, Blair. The Bosman Ruling: European Soccer - Above the Law. *Asper Review of International Business and Trade Law* [online]. 2001, 187-198. ISSN 14969572.

EISENBERG, Christiane. International Bibliography of Football History. *Historical Social Research* [online]. 2006, 170-208. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20762108>

EISENBERG, Christiane. From Political Ignorance to Global Responsibility: The Role of the World Soccer Association (FIFA) in International Sport during the Twentieth Century. *Journal of Sport History* [online]. 2005, 379-393. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43625169>

ELIASSON, Annika. The European football market, globalization and mobility among players. *Soccer & Society* [online]. 2009, 386-397. Dostupné z: doi:10.1080/14660970902771449

ELLIOTT, Richard a Joseph MAGUIRE. Thinking Outside of the Box: Exploring a Conceptual Synthesis for Research in the Area of Athletic Labor Migration. *Sociology of Sport Journal* [online]. 2008, 482-497. Dostupné z: doi:10.1123/ssj.25.4.482

ESSON, James. Better Off at Home? Rethinking Responses to Trafficked West African Footballers in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies* [online]. 2015, 512-530. Dostupné z: doi:10.1080/1369183X.2014.927733

ESSON, James. Playing the victim? Human trafficking, African youth, and geographies of structural inequality. *Population Space and Place* [online]. 2020. Dostupné z: doi:10.1002/psp.2309

FAIR, Laura. Kickin' it: leisure, politics and football in colonial Zanzibar, 1900s–1950s. *Africa* [online]. 1997, 224-251. Dostupné z: doi:10.2307/1161443

FREITAS, Gustavo Da Silva, Luiz Carlos RIGO a Daniel Vidinha da SILVA. Considerações sobre a migração, a naturalização e a dupla cidadania de jogadores de futebol. *Revista da Educação Física/UEM* [online]. 2012, 457-468. Dostupné z: doi:10.4025/reveducfis.v23i3.15381

- GIBSON, John a David MCKENZIE. The Economic Consequences of 'Brain Drain' of the Best and Brightest: Microeconomic Evidence from Five Countries. *The Economic Journal* [online]. 2012, 339-375. Dostupné z: doi:10.1111/j.1468-0297.2012.02498.x
- GIULIANOTTI, Richard a Robert STEBBINS. Football: A Sociology of the Global Game. *American Sociological Association* [online]. 2000, 842-843. Dostupné z: doi:10.2307/2654108
- GIULIANOTTI, Richard a Roland ROBERTSON. The globalization of football: a study in the globalization of the 'serious life'. *The British Journal of Sociology* [online]. 2004. Dostupné z: doi:10.1111/j.1468-4446.2004.00037.x
- GOULSTONE, John. The working-class origins of modern football. *The International Journal of the History of Sport* [online]. 2007, 135-143. Dostupné z: doi:10.1080/09523360008714117
- HOLMES, Michael a David STOREY. Transferring national allegiance: cultural affinity or flag of convenience?. *Sport in Society* [online]. 2011, 253-271. Dostupné z: doi:10.1080/17430437.2011.546550
- ILIEȘ, Alexandru, Olivier DEHOORNE, Jan WENDT a Gabor KOZMA. For Geography and Sport, Sport Geography or Geography of Sport. *GeoSport for Society* [online]. 2014, 7-18. ISSN 2393-1353.
- KAPLANIDOU, Kiki, Kyriaki GIBSON, Kostas KARADAKIS, Heather GIBSON, Brijesh THAPA, Sue GELDENHUYS a Willie COETZEE. Quality of Life, Event Impacts, and Mega-Event Support among South African Residents before and after the 2010 FIFA World Cup. *Journal of Travel Research* [online]. 2013, 631-645. Dostupné z: doi:10.1177/0047287513478501
- KIM, Samuel Seongseop a James F. PETRICK. Residents' perceptions on impacts of the FIFA 2002 World Cup: the case of Seoul as a host city. *Tourism Management* [online]. 2005, 25-38. Dostupné z: doi:10.1016/j.tourman.2003.09.013
- KOSER, Khalid. Dimensions and dynamics of irregular migration. *Population, Space and Place* [online]. 2010, 181-193. Dostupné z: doi:10.1002/psp.587
- KRASNOFF, Lindsay Sarah. Devolution of Les Bleus as a symbol of a multicultural French future. *Soccer & Society* [online]. 2016, 311-319. Dostupné z: doi:10.1080/14660970.2016.1166775

- KÜNZLER, Daniel a Raffaele POLI. The African footballer as visual object and figure of success: Didier Drogba and social meaning. *Soccer & Society* [online]. 2012, 207-221. Dostupné z: doi:10.1080/14660970.2012.640502
- LEEDS, Michael A. a Eva MARIKOVA. International Soccer Success and National Institutions. *Journal of Sports Economics* [online]. 2009, 369-390. Dostupné z: doi:10.1177/1527002508329864
- MAGEE, Jonathan a John SUGDEN. "The World at their Feet": Professional Football and International Labor Migration [online]. 2002, 421-437. Dostupné z: doi:10.1177/0193732502238257
- MAGUIRE, Joseph A. 'Real politic' or 'ethically based': sport, globalization, migration and nation-state policies. *Sport in Society* [online]. 2011, 1040-1055. Dostupné z: doi:10.1080/17430437.2011.603557
- MAGUIRE, Joseph a David STEAD. BORDER CROSSINGS. *International Review for the Sociology of Sport* [online]. 1998, 59-73. Dostupné z: doi:10.1177/101269098033001005
- MAGUIRE, J. a Robert PEARTON. The impact of elite labour migration on the identification, selection and development of European soccer players. *Journal of Sports Sciences* [online]. 2010, 759-769. Dostupné z: doi:10.1080/02640410050120131
- MANZO, Kate. Development through football in Africa: Neoliberal and postcolonial models of community development. *Geoforum* [online]. 2012, 551-560. Dostupné z: doi:10.1016/j.geoforum.2011.10.006
- MURPHY, Patrick, Eric DUNNING a Joseph MAGUIRE. Football spectator violence and disorder before the First World War: A reply to RW Lewis. *The International Journal of the History of Sport* [online]. 2007, 141-162. Dostupné z: doi:10.1080/09523369808714016
- MURPHY, Michael P. A. The empire strikes back: towards a Marxist critique of soccer in Sub-Saharan Africa. *Sport in Society* [online]. 2017, 1271-1280. Dostupné z: doi:10.1080/17430437.2017.1284797

NASSIS, George P. Effect of Altitude on Football Performance: Analysis of the 2010 FIFA World Cup Data. *Journal of Strength and Conditioning Research* [online]. 2013, 703-707. Dostupné z: doi:10.1519/JSC.0b013e31825d999d

NJORORAI SIMIYU, Wycliffe W. *Players of African descent representing European national football teams: a double-edged sword* [online]. 2021, 411-428. Dostupné z: doi:10.1080/14660970.2021.1906539

POLI, Raffaele. Migrations and Trade of African Football Players: Historic, Geographical and Cultural Aspects. *Africa Spectrum* [online]. 2006, 393-414. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40175150>

POLI, Raffaele a Paul DIETSCHY. Le football africain entre immobilisme et extraversion. *Politique africaine* [online]. 2006. Dostupné z: doi:10.3917/polaf.102.0173

POLI, Raffaele. Understanding globalization through football: The new international division of labour, migratory channels and transnational trade circuits. *International Review for the Sociology of Sport* [online]. 2010, 491-506. Dostupné z: doi:10.1177/1012690210370640

RADOMAN, Mihailo. Labor Market Implications of Institutional Changes in European Football: The Bosman Ruling and Its Effect on Productivity and Career Duration of Players. *Journal of Sports Economics* [online]. 2017, 651-672. Dostupné z: doi:10.1177/1527002515594555

REILLY, Thomas. Science and football: a review of applied research in the football codes. *Journal of Sports Sciences* [online]. 2008, 693-705. Dostupné z: doi:10.1080/0264041031000102105

RIBEIRO, Luiz Carlos. FUTEBOL: POR UMA HISTÓRIA POLÍTICA DA PAIXÃO NACIONAL. *Questões & Debates* [online]. 2012. Dostupné z: doi:10.5380/his.v57i2.30570

SIMMONS, Robert. Implications of the Bosman ruling for football transfer markets. *Economic Affairs* [online]. 1997, 13-18. Dostupné z: doi:10.1111/1468-0270.00036

SOLBERG, Harry Arne a Holger PREUSS. Major Sport Events and Long-Term Tourism Impacts. *Journal of Sport Management* [online]. 2007, 213-234. Dostupné z: doi:10.1123/jsm.21.2.213

STONE, Chris. Stadia of Sanctuary? Forced migration, flawed football consumers and refugee supporters clubs. *Sport in Society* [online]. 2022, 687-703. Dostupné z: doi:10.1080/17430437.2022.2017829

STOREY, David. National allegiance and sporting citizenship: identity choices of 'African' footballers. *Sport in Society* [online]. 2019, 129-141. Dostupné z: doi:10.1080/17430437.2018.1555228

SUGDEN, John a Alan TOMLINSON. Power and Resistance in the Governance of World Football: Theorizing FIFA's Transnational Impact. *Journal of Sport and Social Issues*[online]. 1998, 299-316. Dostupné z: doi:10.1177/019372398022003005

TAYLOR, Matthew. Global Players? Football, Migration and Globalization, c. 1930-2000. *Historical Social Research* [online]. 2006, 7-30. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20762099>

THÉRY, Hervé. Futebol et hiérarchies urbaines au Brésil. *L'Harmattan* [online]. 2014, 167-185. ISSN 978-2-343-03711-0.

TWUM-DANSO, Afua. Reciprocity, Respect and Responsibility: The 3Rs Underlying Parent-Child Relationships in Ghana and the Implications for Children's Rights. *The International Journal of Children's Rights* [online]. 2009, 415-432. Dostupné z: doi:10.1163/157181809X430337

VAN DER MEIJ, Nienke a Paul DARBY. Getting in the game and getting on the move: family, the intergenerational contract and internal migration into football academies in Ghana. *Sport in Society* [online]. 2017, 1580-1595. Dostupné z: doi:10.1080/17430437.2017.1284807

VELEMA, Thijs A. A game of snakes and ladders: Player migratory trajectories in the global football labor market. *Inernational Review for the Sociology of Sport* [online]. 2018, 706-725. Dostupné z: doi:10.1177/1012690216679967

WALKER, Matthew, Kiki KAPLANIDOU, Heather GIBSON, Brijesh THAPA, Sue GELDENHUYS a Willie COETZEE. "Win in Africa, With Africa": Social responsibility, event image, and destination benefits. The case of the 2010 FIFA World Cup in South

Africa. *Tourism Management* [online]. 2013, 80-90. Dostupné z:
doi:10.1016/j.tourman.2012.03.015

WISE, Nicholas a Geoffery Z. KOHE. Sports geography: new approaches, perspectives and directions. *Sport in Society* [online]. 2018, 1-10. Dostupné z:
doi:10.1080/17430437.2018.1555209

WOLTER, Marco. Migrating for football: The harsh reality behind the dream. *InfoMigrants* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.infomigrants.net/en/post/19733/migrating-for-football-the-harsh-reality-behind-the-dream>